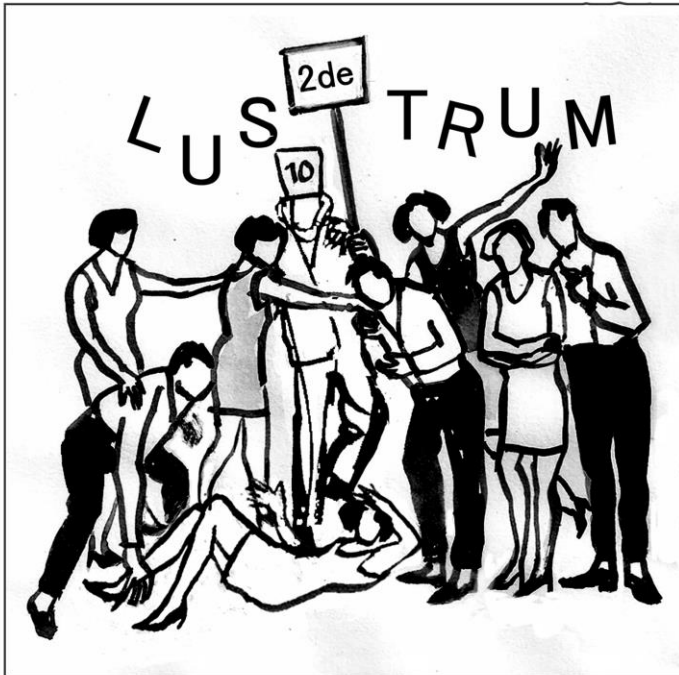

TOVERBERG

41

JAARGANG 11 / 2 ZOMER 2016

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING

HBC

HET BELEEFDE GENOT
HET BELEEFDE GENOT
VZW

"Ieder mens die genoeg doet in het voltooien van zijn taak is een kunstenaar; welke ook die taak is en hoe nederig ze ook is, hij brengt een kunstwerk tot stand. De toetssteen is het beleefde genot, het plezier, de perfectie: het overtuigend resultaat!"

Henry Van de Velde

Doornlaan 8, 8210 Zedelgem

0498/73.58.73

hetbeleefdegenot@scarlet.be

BTW BE 0893.747.805

Rek. BE71 0014 8517 3969

www.hetbeleefdegenot.be

Colofon

Redactie: Roland Ranson, Bart Madou

Werkten ook mee: Staf de Wilde,
Els Vermeir, Hans Vanhulle,
Johan Debruyne, Marie-Claire Devos,
Marie-Rose D'Haese

Kaft: Rika Van Dycke

Vormgeving: Bart Madou

Foto's: Rika Van Dycke, André Callier,
Bart Madou

Toverberg verschijnt 4x per jaar, bij het begin van elk jaargetijde. Een abonnement nemen kan door lid te worden van Het Beleefde Genot v.z.w.

Afzonderlijke nummers: 5 €

De auteurs zijn verantwoordelijk voor hun bijdragen.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	3
Interview Jan Karel Verbeke	5
Geschiedenis Het Beleefde Genot	16
Aangestreept	19
Book on the hill	21
De verjaardag	23
Elsenspinsels	24
Verwilderd	34
Waarheid & herinnering	35
Beleefd	38
Te beleven	44
Gedicht	46
Chapeau!	47
Selectieve zelfbiografie	58
Favoriete boek	63
De leesgroep	65

ISSN 2030-1340

Kopiëren of citeren is toegelaten, mits bronvermelding.

Woord vooraf

Beste lezer,

In deze barre tijden van sociale, economische, politieke beroering, tijden waarin meritocratie, neoliberalisme en solidariteit een gevecht op leven en dood aan het voeren zijn, man tegen man, vrouw tegen vrouw, tijden waarin het Europees Kampioenschap voetbal via de beeldbuis van de treurkast de huiskamer dreigt te terroriseren en ander tuig van de richel, het weze uit de hoek van de graaiers, de parasieten of de would berevolutionairen het primaat van het egocentrisme poogt te doen zegevieren, lijkt elke zekerheid ja zelfs de geringste mogelijkheid op ook maar een greintje hoop voorgoed en definitief in rook opgegaan. Maar... daar is dan toch weer die Toverberg! Nummer 41 al, om u ervan te overtuigen dat wij, uiteraard "tous ensemble" onvervaard door blijven gaan en gezamenlijk in staat zijn om het even welk guur weer het hoofd te bieden en de eeuwige vlam van het schone brandend te houden. In dit verband weze met grote fierheid aangestipt dat wij ondertussen het honderdste lid van onze vereniging op passende wijze hebben gevierd en nog lang niet aan het eind van ons Latijn zijn, helemaal niet, wij komen nu pas echt op dreef. Bovendien gaf onze voorzitter zijn 5de dichtbundel uit. De inleiding daarop verderop in dit nummer.

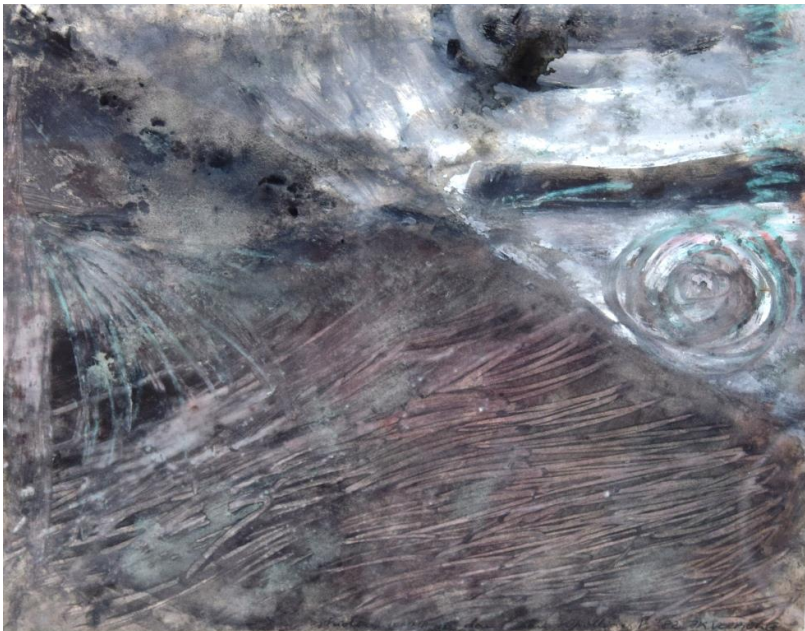
Na deze kleine excursie naar de zowel breedvoerige barok als de drammerige Sturm-und-Drang, om nog te zwijgen van de huilerige romantiek komen we graag terug met de voetjes op de grond.

Dit nummer van uw favoriete tijdschrift opent met het interview met de Zedelgemse kunstenaar en -pedagoog Jan Karel Verbeke. Uw dieenaar streepte heel wat passages aan in De wereld van gisteren van Stefan Zweig. In Book on the hill gaat Hans Vanhulle volledig op in de herinneringen en brieven van Erika Mann aan haar vader de tovenaer en Bart Madou viert op plechtige wijze de 500ste verjaardag van 'Utopia', het bekendste werk van Thomas More aan wie Els Vermeir daarboven in Elsenspingsels op een zeer persoonlijke manier een hommage brengt. Folteren en beulen en de banaliteit van beide fenomenen worden door Staf de Wilde in de verf gezet. Hij is ook de auteur van het gedicht 'Aangespoeld' bij een zeefdruk van Rika Van Dycke. Johan Debruyne ziet van zijn kant, naar aanleiding van de tentoonstelling 'Glasses' van Luc Tuymans, zeker niet door een roze bril en in

Chapeau bleef ook Marie-Rose D'haese niet van hoofdpijn gespaard tijdens de lectuur van een of andere duistere Roemeen. Natuurlijk is er zoals altijd Beleefd en Te Belevén, waarin Bart Madou erg gewetensvol het logboek van onze vereniging bijhoudt. Ook in dit verband vergast hij u in dit nummer op het tweede deel van zijn verslag over 10 jaar Het Beleefde Genot. Van dezelfde auteur leest u de ondertussen traditie geworden Selectieve Zelfbiografie waarin u o.a. te weten komt wie ene Hans Junkermann was en waarom Jumièges zo bekend is. In Het favoriete boek heeft Staf de Wilde absoluut nood aan een tweeluik en de leesgroep legde zich, zoals altijd trouwens, met volle aandacht toe op Haruki Murakami en Jonathan Safran Foer; Marie-Claire Devos doet hierover verslag.

Beste lezer, als u dat allemaal achter de kiezen heeft, dan is de mooie prachtzomer waarvan u met volle teugen hebt genoten achter de rug en maken wij ons met zijn allen, "tous ensemble", klaar voor een - hopelijk toch ook op cultureel vlak - hete herfst.

Roland Ranson

Jan Karel Verbeke, Studie

Hier is geen horizon...

Interview Roland Ranson & Bart Madou

Interview met Jan Karel Verbeke

Ben je van Zedelgem afkomstig of ben je een inwijkeling?

Ik ben een aangespoelde, maar ik woon hier toch al 27 jaar. Vroeger woonden wij in Snellegem.

Ben je dan een Snellegemnaar?

Nee, helemaal niet.

Laat ik beginnen bij het prille begin. In 1950 ben ik eigenlijk chemisch in elkaar gestoken, maar dat is dan wel gebeurd in Buta, in het toenmalige Belgisch-Congo. Mijn moeder was een meisje van amper 19 jaar toen ze mij daar na een zware bevalling op de wereld zette. Ik was haar eerste en er zouden er nog zes volgen; twee zijn gestorven zodat we met z'n vijven zijn.

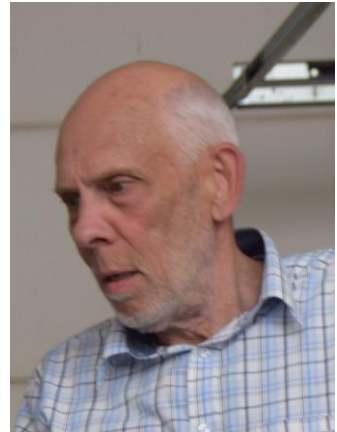
En daar, in Congo, hebben we 10 jaar verbleven.

In Buta?

Eigenlijk niet in Buta, daar was wel de kraamkliniek, maar we woonden in Bili, in de brousse. Dat is in Oost-Congo, daar waar het er nu zo verschrikkelijk slecht aan toegaat. Het is de streek met al die interessante grondstoffen waar hevig om gevochten wordt, het is de streek aan de Uele, een zijrivier van de Congostroom.

Heb je nog herinneringen aan die tijd in Congo?

Ik weet daar zelf nog het een en ander over maar men heeft mij over onze koloniale periode veel anekdotes verteld. Een hele mooie is de volgende: toen ik pas geboren was, marcheerden de zwarten een hele dag door de brousse om eens een blank kindje te zien. Ze hadden nog nooit een blanke baby gezien. En ze mochten mijn voetje aanra-

ken. Een Afrikaan registreert nl. met al zijn zintuigen; dus als hij iets ziet is dat al iets, maar niet genoeg. Als hij het kan voelen is het al een stuk beter en als hij het kan ruiken nog beter. Hun reukzin is ook veel sterker ontwikkeld dan de onze. Als ze gaan jagen, dan ruiken ze het wild.

Tot in de jaren 1960 zijn we daar gebleven. Dan werden we verplicht om daar te vertrekken. Toen waren we wel al verhuisd naar een andere plantage nog dieper het binnenland in. Mijn vader was koffie- en katoenplanter voor de Generale Maatschappij. We hadden een radioverbinding met Stanleystad, nu Kisangani. Vanuit Leopoldstad (Kinshasa) kregen we dan het bevel om te vertrekken omdat de opstandelingen aan het oprukken waren. In die tijd waren we dus vluchtelingen, vandaag opnieuw een erg actueel probleem. Ik kan mij daar dus wel wat bij voorstellen. We hebben toen een tijd in Rwanda-Burundi verbleven; dat was toen nog één geheel en Belgisch mandaatgebied. Maar nu even terug naar Belgisch-Congo. Ik ben dan naar school gegaan, om te beginnen in Buta, bij de nonnetjes, in het Frans. Er was daar geen Nederlands onderwijs. Ik ben er gebleven tot en met het tweede leerjaar. Daarna werd ik naar de kostschool in Stanleystad gestuurd waar de lessen wel in het Nederlands gegeven werden. Het duurde telkens een heel trimester voor wij naar huis mochten. We werden dan met het vliegtuig naar huis, naar de plantage overgevlogen. We waren nog kleine jongens en zo lang van huis, dat was toch eerder onmenselijk, maar ja, we waren zeker niet de enigen. Dat leven is zo tot aan mijn 10 jaar doorgegaan. Terug in België zijn we in Westende terecht gekomen en hebben daar een tijdje gewoond; de ouders van mijn moeder woonden daar. Later zijn we naar Knokke verhuisd en van Knokke nog eens naar Sint-Andries waar we tamelijk lang zijn blijven wonen.

En dan ben je hier naar de middelbare school gegaan?

Ja, in Brugge bij de Frères, tot en met het vierde jaar. En toen heb ik, onder impuls van mijn leraar tekenen gekozen voor het kunstonderwijs. Ik had eigenlijk wel zin om verder te gaan in de richting journalistiek - het creatieve zat er toen al in blijkbaar, maar ik had nogal wat problemen met taal, met Nederlands meer bepaald. Dat was een gevolg van mijn eerste twee jaar basisschool die ik in het Frans had gevolgd. Als ik Nederlands moest schrijven dacht ik nog altijd in het Frans en dat gaf dus grote problemen vooral in verband met spelling en zinsconstructie. Dus daarom ben ik dan overgestapt naar de Academie in Brugge, in de Katelijnestraat. In die tijd bestond de dag-school uit twee afdelingen: bouwkunst en sierkunst. Ik heb gekozen

voor sierkunst. Alles samen zaten er zo'n 100-tal leerlingen. En, zeer belangrijk (*stralende glimlach*) de academie was de enige school die toen al gemengd was en dat was een tweede, zij het minder belangrijke, reden om er naar toe te trekken.

Maar toch, thuis had men toch min of meer reserves, men dacht toen, die academie, allemaal goed en wel, maar hopelijk wordt dat later geen zwarte sneeuw. Dat was in 1967. De Academie was toen een samenraapsel van jonge gasten en meisjes die nergens anders aan de bak kwamen. In het eerste jaar zat de klas aardig vol, we waren met z'n dertigen, maar tegen de kerstvakantie was dat al fel verminderd. Velen trokken naar de coiffeurschool of naar de afdeling snit en naad bij de Maricolen. Uiteindelijk waren we met een stuk of acht die ons diploma haalden.

De leerkrachten van toen stonden op een zeer hoog ambachtelijk niveau. Op het gebied van 'kunstbewustzijn' was dat veel minder. Maar, als ze zagen dat je kon tekenen, dat je 'een poot had' dan had je al een hele streep voor. En ik kan je zeggen, we hebben daar massa's techniek en massa's werk gekregen. Dat is nu helemaal veranderd. Ik ben ook in het onderwijs terecht gekomen en als ik, weliswaar op het einde van mijn loopbaan, iets durfde eisen van de leerlingen, kreeg ik als antwoord van de ouders, in de schoolagenda van de leerling: 'Meneer, daarvoor heeft mijn kind geen tijd hoor!'.

Dat klinkt zeer bekend.

Maar hoe is je kunstcarrière dan verder verlopen?

In de Academie ben ik wel uitgekomen als eerste in tekenkunst, ik was tweede in schilderkunst en scoorde voor de andere vakken ook zeer behoorlijk. En toen ben ik naar Brussel getrokken, Schaarbeek eigenlijk, naar Sint-Lukas en ben daar bij Luc Verstraete terecht gekomen in de grafiek.

We waren daar als West-Vlamingen goed gezien omwille van het feit dat we goed ambachtelijk geschoold waren, maar inhoudelijk op het vlak van kunstinzicht stonden we eigenlijk met lege handen. De reden daarvoor was dat er in de Academie in Brugge wel een goeie lerares kunstgeschiedenis was, maar erg diepgaand waren die lessen eigenlijk helemaal niet. Het was echt een stom blokvak geworden in plaats van dat het een meerwaarde bij onze techniek was. Daar hebben we in Sint-Lukas dan toch een speciale inspanning voor moeten doen. En daarbij komt nog dat ik, op aandringen van mijn ouders die nog altijd aan die zwarte sneeuw dachten, telkens de vrijdag de cursussen ben gaan volgen om les te kunnen geven. Die heb ik met succes afgerond, maar ondertussen was ik ook al serieus artistiek bezig.

Hoelang heb je in Brussel gezeten? Was je op kot of spoorde je elke dag op en neer?

Het was hoger onderwijs van het korte type, drie jaar dus. Dagelijks met de trein naar Schaarbeek, anderhalf uur door en anderhalf uur terug. De maandag hadden we theorie, de dinsdag, woensdag en donderdag praktijkvakken. Maar Luc Verstraete was heel menselijk voor die West-Vlaamse spoor-

studenten. Hij gaf telkens een opdracht mee en als we voldoende materiaal hadden, kwamen we af en bespraken we de stand van zaken. Maar daarvoor moest je natuurlijk heel veel zelfdiscipline aan de dag leggen, het was een kwestie van absoluut niet bij de pakken blijven zitten. Bovendien eiste mijn vader mij tamelijk veel op om mee te helpen in zijn pas gestarte nieuwe zaak.

En dan nog iets belangrijks, vroeger bestond er een gezonde vorm van competitie tussen de studenten, iets wat ik op het laatste van mijn carrière helaas niet meer gezien heb. Begin jaren 80 heb ik nog klassen gehad die er niet op keken om nog een half uur of zelfs een uur langer door te doen. Op het laatste gingen de leerlingen al vijf minuten voor tijd hun boekentassen klaarmaken en aan de deur staan. Ze konden niet vroeg genoeg buiten zijn. En dan is het natuurlijk geen wonder dat je als leerkracht uitgeblust geraakt en denkt, wat sta ik hier eigenlijk nog te doen.

Wij werden toch helemaal anders opgeleid: werken en werken, tekenen en herdoen al was het drie uur 's nachts. Wij gingen daar volledig in op.

Vandaag de dag is men in het kunstonderwijs ook veel lakser geworden. En dat vind ik bijzonder jammer, want als je je vak onvoldoende beheerst, als je niet leert tekenen zoals het hoort, dan kan je ook met je creativiteit niets doen. En dat geldt natuurlijk ook voor de muziek of meer in het algemeen voor alle andere kunstvormen zoals literatuur, toneel, dansen, regisseren enz.

En het klimaat in de wereld van de kunst is ook danig veranderd. De economie heeft ook hier blijkbaar zijn intrede gedaan en dat heeft de kunst volgens mij niet echt bevorderd. Ik schilder en dat beschouw ik als een invulling van mijn leven, van de periode tussen mijn geboorte en mijn dood, ik schilder dus omdat ik niet anders kan. Ik maak geen schilderijen om te verkopen, toch niet in de eerste plaats.

Hoe zie jij je kunstenaarschap?

Dat kunstenaarschap is voor mij een echte job geworden, net zoals trouwens mijn lesgeven ook een job was. Maar als kunstenaar zit je voortdurend met concepten in je hoofd, hier boven gebeurt het en dat resulteert dan eerst en vooral in kleine krabbeltjes, schetsjes, notities op papier. Maar op een bepaald moment verdwijnt dat, je verliest het. Dat wil dan zeggen dat het eigenlijk niet deugdte, je creativiteit, je persoonlijkheid stoot het af. En dan begin je opnieuw, met een ander project en dat lukt dan wel, je bent bezig met je ambacht, je techniek, je bent volop bezig tot het plots weer stilvalt. Je legt het hele zaakje op zij, maar een hele tijd, soms maanden later neem je het weer op en dan lukt het wel. Je gaat weer aan het puzzelen met composities en plots zie je het schilderij voor je, op dat moment staat het er. Dus dat betekent eigenlijk dat de ideeën latent, onbewust in je achterhoofd zitten en als ze goed zijn komen ze definitief naar boven, anders ontglippen ze je en waren ze blijkbaar niet voor jou bestemd. Je kunt je daar natuurlijk veel vragen bij stellen.

En het is ook goed dat eens iets mislukt. Zo kun je je voortdurend in vraag blijven stellen en daardoor stappen vooruit zetten. Als je je voortdurend op dezelfde vorm blijft concentreren dan maak je toch voor een gedeelte je creativiteit kapot, je oog richt zich dan op één enkel klein detail en je verliest het grote geheel uit het oog. Zo zie ik het toch.

Dat is trouwens iets wat ik aan de amateurkunstenaars - ik noem ze niet graag zo, maar allez - zou willen meegeven, lees de biografieën of bekijk documentaires van de grote kunstenaars en je zult tot de vaststelling komen dat dit ook bij hen zo in zijn werk ging.

En trouwens in dit verband, ik twijfel er eigenlijk aan of mensen als Fabre of Tuymans die nu grote furore maken over 50 jaar nog bekend zullen zijn.

Fabre en Tuymans binnen 50 jaar vergeten?

Ik ken Fabre een beetje, hij is een leeftijdgenoot van mij. Zijn eerste bic-tekeningen, die zijn wel interessant om te bekijken, die hadden

wel iets maar dan dat goud en dat marmer en die schildpad, het is toch niet daarmee dat men kunst maakt, vooral als het maal 10 of 15 exemplaren is.

Zelf ben ik helemaal anders, ik ben een naar binnen gekeerde mens en ik hou niet zo van dat groot lawaai, van dat effectenbejag zoals bij Fabre. Voor mij is dat geen kunst. Of om het misschien nog anders te formuleren: als je bv. een Borremans bekijkt, dan merk je onmiddellijk dat dat toch helemaal anders is, de benadering van de maatschappij en hoe hij zichzelf daarin ziet, geeft veel meer blijk van verstillig. Hij heeft geen behoefte aan marmer of goud. Zijn doeken, op zich toch niet zo enorm groot, getuigen van een heel directe diepgang, je voelt onmiddellijk dat daar iets in zit. Als je goed kijkt, voel je dat daar iets gebeurt.

Kan de opvatting over kunst van de overheid daar iets aan doen?

Nu is het in elk geval zo, vind ik toch, dat het onderwijssysteem in de kunstrichtingen radicaal zou moeten hervormd worden. Dat men eens kijkt naar Frankrijk, hoe het er daar aan toe gaat. Daar worden kunstenaars die komen bovendrijven van dichtbij gevolgd en door de staat financieel ondersteund. Al wat ze maken blijft dan wel, zij het gedeeltelijk, hun eigendom, maar het behoort terzelfder tijd ook toe aan de gemeenschap. En in Engeland worden mensen die goed zijn in het aquarelleren bv. of in keramiek, of zelfs in houtsnijden gestimuleerd. Men maakt daar goeie ambachtslui van - ik herhaal het nog maar eens. En natuurlijk ga je dan op een bepaald moment vaststellen dat bij sommige van die ambachtslui het creativiteitsvermogen de kop gaat opsteken en zelfs dominanter wordt dan hun kunde. Die zijn dan op weg om kunstenaar te worden. En daarmee bedoel ik die persoon die met een bepaald materiaal een experiment doet - soms lukt het soms ook niet - om wat hij wil uitdrukken voor te stellen op zijn eigen, persoonlijke manier.

Heb jij je persoonlijke uitdrukking gezocht bij een of ander 'isme'?

Dat doet iedereen wel, zeker in het begin van zijn carrière. Bij mij was het niet anders. Als achttienjarige, een tijd geleden dus, hadden wij de keuze tussen het hyperrealisme of sloegen we de richting van de concepten in. Ik ging de richting van de zgn. 'landart' uit met thema's die lang blijven hangen zijn: de muur, de grens, de beperking, het einde. Ik verwerkte dat vooral in beeldhouwwerk dat samengesteld werd met stenen van bv. de afbraak van een oud kasteel.

Moeten we die 'landart' dan zien zoals bij Christo?

Nee, nee geen Christo. Het is wel ingrijpen in de natuur. Ik ben daarmee nog bekroond geweest maar daardoor werd er ook een geweldige controverse ontketend. Dat was in '76 of '78 ik weet het niet meer, maar men sprak er schande van dat de jury zoiets durfde te bekronen. Dus die 'landart' werd ook in schilderijtjes, in kleur gebracht. Dat hier, je mag het gerust weten, is een wasdraad. Bepaalde mensen hebben het soms verschrikkelijk moeilijk met het vinden van een onderwerp, maar eigenlijk ligt het allemaal voor het grijpen. Je moet alleen je creativiteit aanwenden om zo'n voorwerp tot onderwerp van een kunstwerk te maken. Bekijk ook maar dat werk met dat overal verwaaide afval van plastic in het Sebrechtspark, alweer de oorzaak voor grote controverse. En, pas op, de ecologische beweging bestond eigenlijk nog niet en van de Groenen van pater Versteyleen was nog nauwelijks sprake.

Ik wil daarmee maar zeggen dat ook ik een kind van mijn tijd ben. Ik heb niet alleen ingegrepen in de natuur, maar heb die ook vastgelegd in beeld, op foto's, ik heb daar zelfs 8 mm filmpjes over gedraaid. Maar dat was het prille begin natuurlijk.

Wat heeft dan de bovenhand genomen, tekenen of schilderen?

Goh, schilderen of tekenen, dat is moeilijk te zeggen. Dat hangt eigenlijk van mijn stemming af. Ik kan evengoed, terwijl ik bezig ben met mijn potten verf die open staan plots een schetsboek vastnemen en beginnen tekenen zodat ik soms mijn borstels moet weggooiën.

Een eigenaardige vraag misschien, maar wat is het beste compliment dat iemand over je werk kan geven?

Er is ooit eens, tijdens een tentoonstelling in het toenmalige PMMK, een kerel naar mij toegekomen - later bleek dat een aannemer te zijn. Hij komt dus op mij af en vraagt: 'Maak jij die schilderijen? Wel ik kan dat ook, als ik met mijn camion over zo een doek zou rijden, dat is juist hetzelfde!' En ik antwoordde: 'Ja, maar ik ben de eerste geweest!' (*schatert het uit*). Aan de ene kant was dat dus een mooi compliment, maar aan de andere kant, als je dat niet positief opvat, dan ben je een mislukking. Maar het ligt wel in mij om met zulke situaties positief om te gaan. Ik ben altijd een enthousiasteling geweest en kon ook wel wat relativeren. En dat is allemaal terug te voeren op mijn jeugd. Ik heb in Sint-Lukas zelfstandig leren werken en ik

heb daar de overtuiging opgedaan dat ik iets kan en in die overtuiging geloof ik nog altijd, wat men ook zegt. Nooit heeft iemand het voor mij gedaan, ik heb het altijd allemaal zelf gedaan.

Ik wil daarmee absoluut niet zeggen dat ik constant op de barricade sta te roepen, kijk maar eens hoe goed ik ben, nee, zo ben ik niet. Als ik zo iemand bezig zie of hoor, daar krijg ik het van, met zo iemand scheelt er iets. Ik ben niet iemand die al van het eerste begin vooraan wilde staan.

Je hebt eerder een stille opgang gemaakt?

Ja, ik was bezig en deed mij ding naar binnen toe en de buitenwereld liet ik maar voor wat ze was.

Ik moet er wel bij zeggen dat een aantal mensen mij gevolgd hebben en ik mocht af en toe ook wel eens een schouderklopje ervaren. En zo ben ik ook in een galerij terecht gekomen samen met William Sweetlove, die dat wel een beetje gepusht heeft.

Wat vind je van de relatie kunst en commercie?

Dat is een aspect waar ik het verschrikkelijk lastig mee heb. Kunst wordt volgens mij economisch geprostitueerd, een kunstenaar wordt eigenlijk uitgebuit. Dat vind ik onrechtvaardig, maar dat is al eeuwen bezig. Ik ben ervan overtuigd dat kunst, en wat mij betreft vooral de beeldende kunst moet dienen om het publiek een zekere opvoeding te geven. Kunst moet een toegevoegde waarde betekenen, moet een beetje invulling geven aan het leven ondanks het feit dat de mens meestal alleen maar oog heeft voor het economische, ik wil zeggen dat men er vooral op uit is materiële welstand te bezitten. En die mens zou moeten duidelijk gemaakt worden hoe hij functioneert aan de hand van de reflectie die hem aangeboden wordt in de schilderkunst. Dan zouden wij niet met zulke drama's geconfronteerd worden die je nu dagelijks hoort in de journaals. En dat geldt ook met het bekijken van een film of een toneelstuk. Dat gaat allemaal terug op een vorm van culturele opvoeding en ontwikkeling.

Het is al een paar keer aan bod gekomen, je bent duidelijk een introvert iemand. Is dat een nadeel?

Ik ben inderdaad introvert. Ik kan daar niets aan doen, ik ben zo en ik zal zo blijven. Ben je extravert, profiteer daar dan van, zou ik zeggen. Maar er schuilt daar wel een groot gevaar in. Hoe hoger je op de ladder komt, hoe meer je jezelf een enfant terrible zult wanen. Denk

maar aan al die curatoren, aan al die grote mannen - een mooi voorbeeld is onze eigen kunstpaus zaliger. Op een bepaald moment was dat de top van Europa en werd er alleen nog over kunst gepraat in de tienduizenden, honderdduizenden om niet te zeggen miljoenen euro's. Zo spreek je toch niet over schilderijen. Bij mij is dat er in ieder geval nooit ingegaan. En ik denk in dit verband zeker aan Tuymans maar nog meer aan Fabre. Borremans acht ik van een hoger en meer integer niveau. Gelukkig zijn er altijd een aantal mensen geweest die deze nonsens en charlatans (excusez le mot!) in vraag durfden stellen.

Nu ja, als je dat allemaal hoort en ziet dan denk je soms, waarom zou ik nog een borstel vastnemen? Maar aan de andere kant denk je dan ook, moet ik nu mijn creativiteit laten liggen omdat de maatschappij zo functioneert? Het is nu eenmaal zo, in de realiteit moet je altijd kiezen.

Dus, je laat hier verstaan dat Borremans een van je favoriete schilders is.

Voor het ogenblik mag je dat zonder meer zo stellen.

Zijn er nog andere?

Vroeger, in het begin, toen ik met kunst serieus begon, koesterde ik grote bewondering voor het werk van Willem de Kooning, ik kon mijzelf kwijt in die schilderijen. En dan is er ook de Deen Per Kirkeby, die had ook iets. Dat zijn er die volgens mij binnen 40 jaar nog altijd interessant zullen zijn.

En in de Belgische scène? Berlinde De Bruyckere, Raoul De Keyser, Thierry De Cordier, ... Rinus van de Velde is momenteel erg actueel. Dat lijkt mij echter een beetje een 'geval' Fabre te worden. Ik zou hem willen zien binnen 5 à 10 jaar. Ik moet wel zeggen dat hij over een enorm metier beschikt, het is prachtig om te zien wat hij met houtskool doet. En zo groot ook. Hij is ook over zichzelf bezig, hij gebruikt zijn leefwereld en daarin projecteert hij het menselijk bestaan, beter nog zijn eigen innerlijkheid. Dat zie je als je goed kijkt naar zijn werk en er niet zomaar vlug vlug aan voorbij loopt, maar dat is dan weer het resultaat van de kunstopvoeding die je hebt genoten, of niet...

Dat lang kijken naar een object heb ik als 16-, 17-jarige geleerd in de academie tijdens de lessen waarnemingstekenen en studietekenen. Weken aan een stuk dezelfde pose, hetzelfde model, in plaaster. Dat stak op de duur vreselijk tegen, maar zo heb ik het metier geleerd en

dat metier heeft uiteindelijk de creativiteit naar boven gebracht. Ik kan dat niet genoeg benadrukken en zou het wel honderd keer willen herhalen.

Ben jij een figuratief of een abstract schilder?

De ene keer ben ik figuratief bezig maar dat kan meestal evolueren naar abstract, maar een abstract dat niet helemaal onfiguratief is.

Zit het kunstenaarsbloed in de aderen van de hele familie Verbeke?

Aan vaderskant was de tak muzikaal sterk ontwikkeld, ik spreek hier wel van amateurs, hoewel ik dat woord niet graag gebruik. Wat mijzelf betreft, dat kunstzinnige zou volgens de dichter Hendrik Carette te maken hebben met ons koloniaal verleden. Wij als kinderen in de brousse waren aangewezen op ons zelf en moesten ons maar zien bezig te houden met meccano bv. Dus zeer waarschijnlijk is door die prille dwang tot zelfstandigheid die hang naar het maken van kunst ontstaan.

Dat was blijkbaar een hele wereld op zich, daar in het zwarte Afrika.

Absoluut. En dat is waarschijnlijk ook de oorzaak van die introverte karaktertrek van mij, mijn afkeer van het mondaine. Wat we wel gekend hebben is de geborgenheid van het gezin, van een liefhebbende vader en moeder.

We leefden omzeggens op de evenaar, wat betekende dat het om 6 uur al donker was. En die lange avonden herinner ik me nog of het gisteren was en die muziek die door mijn vader gedraaid werd. Op een oude grammofoon, 78-toeren-platen, Chopin, Mozart, pianosonates en pianoconcerto's, tot vervelens toe dezelfde platen. En de volwassenen luisterden met een glas whisky in de hand. Dat was het dagelijkse leven in de kolonie.

Naar de cinema gaan bv., dat zat er niet in, tenzij er eens heel uitzonderlijk in de fabriek waar de koffie gedroogd werd een doek gespannen werd en een aantal filmpjes met Charlie Chaplin of De Dikke en De Dunne werden vertoond. Het mondaine van Kinshasa, België in het klein, dat hebben we niet meegemaakt.

En de liefde voor de muziek van toen, is die gebleven?

Dat is wel enigszins verzwakt, of laten we zeggen geëvolueerd. We zijn nl. ook jong geweest, wat betekent dat we opgegroeid zijn met

The Beatles en The Rolling Stones. Later kwam ook Frank Zappa, maar die klassieke muziek die mijn vader draaide is eigenlijk nooit ver weg geweest. Nu ik wat meer tijd heb en niet meer hoef mee te doen aan de race geniet ik meer van de tijd. Toen ik hier in het begin van mijn pensioen een half uur kon zitten niets doen en genieten van een kop koffie, dat was voor mij een echte revelatie. Het was heel wat anders dan in de file staan voor de avondles.

Is er nog tijd om te lezen?

Tijd misschien wel, maar ik ben geen echte lezer, toch geen literaire lezer. Ik lees wel af en toe eens een artikel in Knack. In de Frères werd er volgens mij wat te veel aandacht besteed aan het perfecte en functionele Nederlands en bleef er nauwelijks tijd over om ons met literatuur bezig te houden. Wel herinner ik mij nog de lessen van Herman de Coninck in Sint-Lukas en die waren, ik moet u daar waarschijnlijk niet van overtuigen, bijzonder interessant en boeiend.

We moesten ook bij Delaforterie leren verwoorden en analyseren wat we in een schilderij zagen en met dat onder woorden brengen leerden we toch in de eerste plaats naar een schilderij kijken. Hij stelde ons voortdurend die ene vraag en telkens opnieuw die ene vraag: 'Wat ziet gij?' En zo leerden we alles zien, de kleur, de compositie, de lijndikte; wij werden door hem dus gestuurd en leerden erover praten. En die schilderijen werden dan ook in hun historisch kader geplaatst en zo konden we dan de tijdsgeest van verschillende periodes aan de hand van schilderijen evalueren. Het kwam er op neer dat we schilderijen leerden lezen.

Heb je nog plannen, projecten voor de toekomst?

Ik ben er nog niet. Het vinden van eigen concepten blijft een reis in en/of van het leven, ze omzetten met picturale middelen en de beperkingen ervan dat is het ultieme doel.. Praktisch zou ik graag iemand vinden, die alle beslommingen op zich neemt om mijn werk ter beschikking te stellen van de gemeenschap, een soort middel-eeuwse vorm dus. En die verdomde hersenen dwingen je tot een relatieve zingeving in het mega-universum waar ik een fractie nucleair afval van ben. Is dat geen filosofisch slot?

Jan Karel, bedankt voor dit interview.

Graag gedaan.

Persoonsgegevens:

Naam: Jan Karel Verbeke
Adres: Faliestraat
9A
8210 Zedelgem
Geboren: 1950, Buta (Zaire)

Opleiding: 1965 1968 Stedelijke Academie Brugge
1968 1971 Hoger Sint-Lukasinstituut Brussel - grafiek

Individuele tentoonstellingen:

1983 JL Galerij - Oostende
1985 P. Dewever Galerij - Wakken
1990 Museum voor Schone Kunsten - Oostende
1993 De Raadskelder - Sluis

Groepstentoonstellingen (selectie):

1981 Antwerpen, Verviers
1983 Aktuele Kunstmarkt: PSK - Brussel
1984 St-Pietersabdij - Gent
1985 Middelburg, Amsterdam, Deinze, Bocholt, Ibbenbüren,
Herford, Münster
1986 St.-Baafs-Vijve, Oostende, Ieper, PSK Brussel, Brugge
1987 Kortrijk, Westfalen, Oostende, Münster
1990 Niel, Liedekerke, Antwerpen
1993 Niel, Liedekerke, Antwerpen
1995 Tekenkunst in België - Terneuzen

Prijzen en bekroningen:

1978 Prov. Prijs Beeldhouwkunst - West-Vlaanderen: premie
1980 Europaprijs schilderkunst - Oostende: gouden medaille
1982 Europaprijs schilderkunst - Oostende: zilveren medaille
1982 Tweejaarlijkse Prov. Prijs Beeldende kunst - West-
Vlaanderen: premie
1984 Tweejaarlijkse Prov. Prijs Beeldende kunst - West-
Vlaanderen: laureaat
1986 Jeune Peinture Belge - Brussel: onderscheiding

Jan Karel Verbeke, Mateille draait zich (1984)

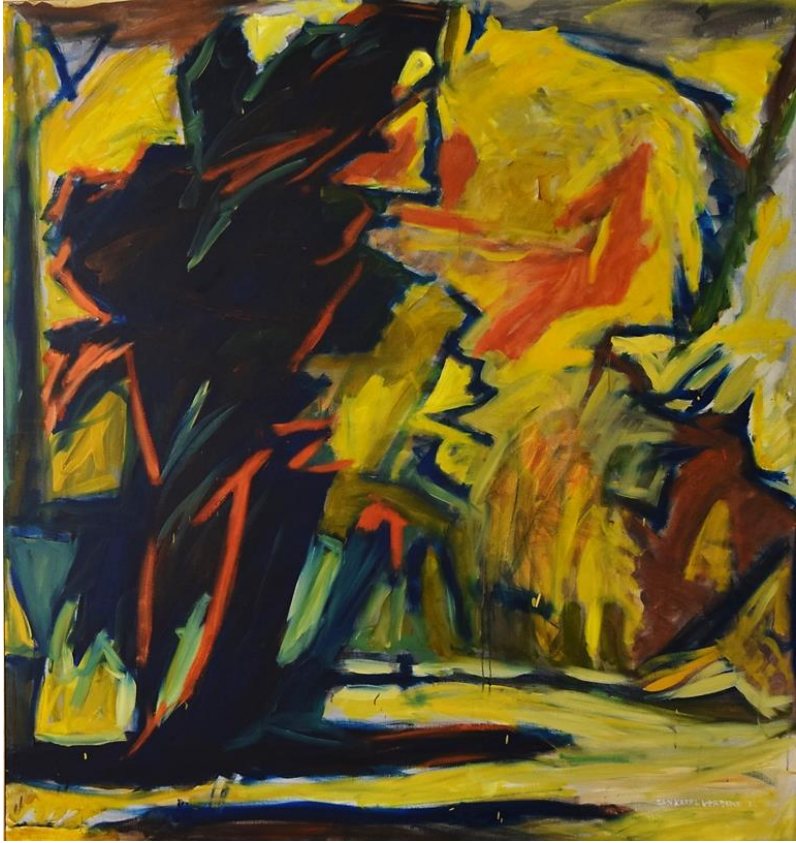
Jan Karel Verbeke, Zonder titel

Jan Karel Verbeke, Stilte die bouwsels doet splijten

Jan Karel Verbeke, Een stapeling van artificiële vrijheid

Jan Karel Verbeke, Twee magere wilgen

10 jaar Het Beleefde Genot, deel 2

door Bart Madou

2009 – 2011

Eerste lustrum en eerste Thomas Mannlezing

We schrijven **2009**. We werden zachtjes gewekt door 'Een zacht la-wijd, Richard Minne', gebracht door Roland Ranson. Daarna volgden nog 'Woorden-schat' door Jo Berten, 'Sweet Life, sweet and sour, sweet and bitter' door Sophie Crabbé; dit was een ggeïllustreerde lezing over fotograaf Ed Van Der Elsen. 'Van toen en thuis' een in-terview door Roland Ranson met Staf de Wilde, 'Straffe verhalen' tij-dens welke Kris Kowlier van Jeukiboek zelf verzonnen sterke verhalen vertelde en in dat jaar vond ook een eerste lezing plaats rond het thema 'Op de sofa met...': 'Depressie, een indringende ziekte' door psychiater Marc Calmeyn.

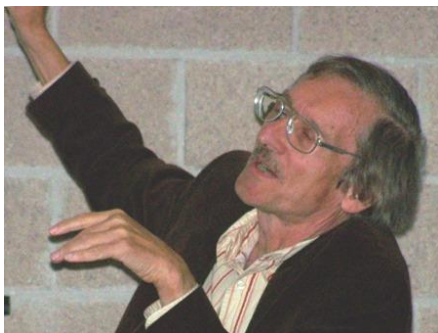
Maar er waren ook avondactiviteiten: 'Met de mantel der liefde?' voordracht & zang, een poëtische avond met Lieve Blondelle en Kries Roose, 'Don Giovanni' opera van Wolfgang Amadeus Mozart op DVD, 'Nakba: Etnocide/Memoricide' – door Bart Madou, de DVD 'The fairy Queen' opera van Henry Purcell, 'Zwoele erotiek of verstilde leegte? – over Dante Gabriel Rossetti' door Bart Madou.

Er werd bijzonder veel gereisd dit jaar: geleid bezoek aan Vlaamse wandtapijten en Het spel en de Waanzin (Museum Dr. Guislain); geleid bezoek aan Doornik, bezoek openluchttentoonstelling WaTuKu in Gits, geleid bezoek aan de stad Leuven (in de gietende regen) en de tentoonstelling Rogier Van der Weyden en bezoek aan privécollectie Dexia. De tweede dichtbundel van Bart Madou 'Mutatis Mutandis' ver-scheen.

2010: In de reeks 'Op de sofa met...' een eerste lezing door Cathy Van Gorp: 'Psychisch onderuit gaan, een taboe?', een maand later verwelkomden we Bea De Rouck, auteur van 'Zo gek nog niet. Psy-chose beter begrijpen'. Er was belangstelling voor twee avonden met een BBC-film over bipolaire stoornissen. De nabespreking werd geleid door Diederik Thuyn. In april genoten we van een totaalspektakel, 'Een Ander waar-nemen' voordracht & zang, een poëtische evocatie van het thema psychose met Bea De Rouck, Riet Depoorter, Katrien van Zeir en Kries Roose.

Als slot van deze themareeks over de psychische problematiek nodigden we psychiater Dirk De Wachter uit. Hij had het over 'Borderline'. Een hoogtepunt was ongetwijfeld de voorstelling in de bibliotheek van Sijsele van het verzamelde werk van de tien jaar eerder gestorven Brugse dichter Bernard Billiet, 'Tussen de fijne wijzers weggeleden'. Een ander boek dat voorgesteld werd, was de bloemlezing 'Een stuk of wat' van Staf de Wilde. Dit gebeurde te Hamme, in samenwerking met het plaatselijke Davidsfonds.

Een derde uitgave verscheen in december, het was de derde poëziebundel van Bart Madou, 'Als alle stenen zullen zijn samengebracht'. Bart Madou vertelde ons een en ander over de relatie tussen George Sand en Frédéric Chopin in 'Een winter op Mallorca'. Jacky Timmers deed het satirisch dierenverhaal van Reinaert de Vos herleven in een gesmaakte theatermonoloog.

We maakten ook kennis met twee monumenten van de 20ste-eeuwse poëzie: Bart Vonck ging dieper in op het leven en het werk van Frederico Garcia Lorca, terwijl Paul Claes zijn vertaling van T.S. Eliots 'The waste land' (het Barre land) kwam toelichten tijdens een onvergetelijke lezing.

Drie lezingen over Franz Kafka waren het orgelpunt van dit gevulde jaar: Roland Ranson

belichtte de figuur en het werk van Kafka, Bart Madou sprak over de vrouwen in het leven van Kafka en professor Jacques De Visscher gaf een voordracht over 'De ironie in het werk van Kafka'.

En hebben we geen uitsappen gemaakt in 2010? Zeker, en niet weinig ook, een opsomming: 'Conversation anglaise', een tentoonstelling rond de Bloomsburygroep in La Piscine in Roubaix; de tentoonstelling Frida Kahlo y su mundo in Bozar, gekoppeld aan een bezoek aan het kunstencentrum Wiels; een uitstap naar Frans-Vlaanderen met op het programma het LAAC in Dunkerque, het dorpje Rubrouck en de stad Bergues.

In **2011** bestaat het beleefde Genot 5 jaar. We starten het jaar met twee lezingen rondom poëzie: eerst ontvangen we dichteres Lut De Block en een maand later hield Jeroen Messely een warm pleidooi voor meer poëzie in ons leven 'Raadsel en klaarte, vervoering en vuil'.

Op zondag 10 april houdt professor Johan Braeckman de eerste Thomas Mannlezing, hij werd ingeleid door Saskia Ranson.

Wat later liet Jan Van Herreweghe ons delen in zijn passie: boeken in 'Proef eens een boek'. Patrick Lateur kon ons betoveren met Latijnse liefdespoëzie in 'Amor in Roma'.

Nog meer poëzie was er bij 'Vanavond slaap ik met je', een lezing over Marina Tsvetaeva door Bart Madou. Maar hét poëtisch hoogtepunt was ongetwijfeld de poëziewedstrijd die Het Beleefde Genot had uitgeschreven. Winnaar was de dit jaar (2016) te jong gestorven dichter Martin Carrette uit Deinze. Tijdens de plechtige uitreiking droegen Flor Will en Nele Ghysaert de gelauwerde gedichten voor. De Witte Wolven van het Wit Huis zorgden voor de muzikale omkadering.

Kunst en waanzin was het thema van de lezing 'Verborgene werelden' door Patrick Allegaert, curator van de gelijknamige tentoonstelling in Museum Dr. Guislain te Gent.

We bezochten in de lente Villeneuve d'Ascq en Lille en in het najaar gidste Mia Lingier ons op het Brugse kerkhof.

Het jubileumjaar 2011 werd in stijl besloten met een optreden van het pianoduo Metaxis. Op hun Bösendorfer brachten Bieke Afschrift en Katelijne Burie werken van Fauré, Ravel en Bizet.

Aangestreept

door Roland Ranson

Uit Stefan Zweig, De wereld van gisteren. Herinneringen van een Europeaan. Uitg. De Arbeiderspers, ISBN 9789029565448

(In 1942, even nadat hij dit boek had geschreven, pleegde Stefan Zweig (1881-1942) samen met zijn vrouw zelfmoord in Brazilië. Kort voor zijn dood had hij zijn herinneringen opgetekend aan een wereld die op het punt stond te verdwijnen: het oude Europa. De autobiografie Die Welt von Gestern, De wereld van gisteren, biedt een indrukwekkend beeld van het oude Europa waarmee Zweig zich als Jood, geëngageerd schrijver en humanist sterk verbonden voelde. RR)

De fragmenten komen uit het hoofdstuk: Schittering en schaduw over Europa [191]

Zoals de titel van dit hoofdstuk zelf al aangeeft worden we hier geconfronteerd met het optimisme aan het begin van de 20ste eeuw van de generatie van Stefan Zweig. De vrede duurt ondertussen 40 jaar (sinds de overwinning van de Duitsers op de Fransen in 1871) en iedereen in het oude Europa waant zich in het paradijs. Helaas verschijnen onheilspellend donkere wolken aan de horizon. Nauwelijks iemand die het ziet, noch beseft. (RR)

[191]

Nooit heb ik méér van onze oude aarde gehouden dan in die laatste jaren voor de Eerste Wereldoorlog, nooit méér gehoopt op een vereniging van Europa, nooit méér geloofd in zijn toekomst dan in die tijd, toen wij dachten een nieuw morgenrood te ontwaren. Maar in werkelijkheid was het al de vurige gloed van de naderende wereldbrand. (...) Het is misschien moeilijk, voor de generatie van vandaag, het optimisme en het vertrouwen in de wereld te beschrijven die ons jonge mensen van het begin van de eeuw af bezielde.

[192]

Overall was vooruitgang. Wie waagde won.

(...) Als gevolg van deze ontwikkeling was er een prachtig soort onbezorgdheid over de wereld gekomen (...).

[193]

De wereld was niet alleen mooier geworden, maar ook vrijer.

[194]

(...)[D]e trots op de elk uur nieuwe triomfen van onze techniek en onze wetenschap leidde voor het eerst tot een Europees gemeenschapsgevoel, een Europees bewustzijn. Wat zinloos, zeiden wij tegen onszelf, die grenzen waar ieder vliegtuig zomaar overheen vliegt, wat provinciaals en kunstmatig, die slagbomen en douaniers aan de grenzen, wat een tegenspraak met de geest van onze tijd, die zo duidelijk streeft naar contact en wereldbroederschap!

(Toch eventjes over nadenken. Nu we zover zijn, zijn er blijkbaar toch die Schengen alweer willen afschaffen. RR)

[195]

Als je nu in alle rust afvraagt waarom Europa zich in 1914 in een oorlog stortte, vind je geen enkele zinnige reden en zelfs geen aanleiding. Het ging niet om ideeën, het ging niet werkelijk om de kleine grensgebieden; ik kan geen andere verklaring vinden dan dit over-

schot aan energie, een tragisch gevolg van de interne dynamiek die zich in veertig jaar had opgehoopt en tot een geweldige ontlading moest komen. Elke staat had ineens het gevoel sterk te zijn, en vergat dat de andere hetzelfde idee had, allemaal wilden ze nog meer en allemaal wilden ze dat van de ander. En het ergste was, dat we juist bedrogen werden door het gevoel dat ons het meest dierbaar was: ons gemeenschappelijk optimisme.

[196]

Langzaam, veel te langzaam - veel te behoedzaam zoals wij nu weten! - begonnen de tegenkrachten op gang te komen.

[197]

We vertrouwden op Jaurès, op de socialistische internationale, we geloofden dat de spoorwegarbeiders eerder de rails zouden opblazen dan hun kameraden als slachtvee naar het front laten transporteren, we rekenden erop dat de vrouwen hun kinderen en mannen niet aan de moloch zouden overleveren, we waren ervan overtuigd dat de geestelijke en morele kracht van Europa zich op het laatste ogenblik triomfantelijk zou manifesteren.

(Jean Jaurès was de leider van de Franse socialisten. Was pacifist en wilde de Eerste Wereldoorlog voorkomen door een Frans-Duits bondgenootschap. Werd op 31 juli 1914 [de dag voor de Franse mobilisatie waarmee de oorlog begon] vermoord door een jonge Franse nationalist die wel degelijk de oorlog met Duitsland wilde. RR)

[198]

Dat ik Romain Rolland op tijd ontdekte, was toeval.

[199]

Wie was deze Fransman, die Duitsland zo goed kende?

(Romain Rolland: 1866 - 1944. Frans auteur; wilde eigenlijk musicus worden maar werd hierin tegengewerkt door zijn ouders; schreef de 10-delige roman Jean Christophe, een fictieve biografie over een geniaal musicus waarvoor Ludwig van Beethoven model stond en waarin de nauwe verbondenheid tussen Frankrijk en Duitsland aan bod komt. Overtuigd pacifist; vestigt zich tijdens de oorlog in Zwitserland. Wordt in Duitsland afgeschilderd als pro-Frans en in Frankrijk als pro-Duits. Ontving in 1915 de Nobelprijs voor literatuur; schonk de daaraan verbonden geldsom aan het Rode Kruis. RR)

Een zonder meer prachtige autobiografie van één van de groten uit de Duitse literatuur die iedereen met enige interesse voor de Europese, dus onze, geschiedenis zou moeten lezen.

Book on the hill

door Hans Vanhulle

Mijn vader, de tovenaar. Herinneringen en brieven... door Erika Mann

Van Thomas Mann (1875-1955) zijn kinderen verscheen bij privé-domein zowel werk van Klaus, Golo als Erika Mann. "Het Keerpunt" van Klaus Mann (1906-1949) en "In de schaduw van de tovenaar" van Golo Mann (1909-1994) zijn autobiografieën die sterk betrokken zijn op het tijdsgewricht waarin ze tot stand kwamen en verhalen de wederwaardigheden van deze beide Manns vanaf hun jeugd en doorheen de jaren van hun "Exil".

In "Mijn vader, de tovenaar. Herinneringen en brieven" selecteren de bezorgers Irmela von der Lühe en Uwe Naumann drie op zich staande documenten die een inzicht bieden in hoe hecht de relatie tussen Erika Mann (1905-1969) en haar beroemde vader wel was. Vooral tijdens zijn laatste jaren wierp ze zich op als een behoeder van zijn erfenis en begon ze reeds zijn intellectuele nalatenschap te stileren, zoals Eckermann dat deed voor Goethe. Dit boek compileert een forse afdeling brieven aan en van de ouders, voorafgegaan door een inleidend gesprek met Erika Mann en gevolgd door het al een jaar na Thomas Manns dood gepubliceerde "Das letzte Jahr". Het taalidoom dat Erika Mann hanteert in de brieven aan haar vader verraadt haar zwervend leven als "global citizen", soms tegen wil en dank, doorheen het oude continent en de VS in de eerste helft van de 20ste eeuw. Het is een merkwaardig amalgaam van Duits, gelardeerd met Engels en op het laatst behept met typisch Zwitserse verbasteringen, zelfs van persoonsnamen. Dit bezorgde de vertaler hier en daar de nodige kopzorgen. Als je het boek tenslotte neerlegt, krijg je het beeld van een energieke vrouw en knappe organisatrice, die dapper was, maar ook zeer eigenwijs en eenzelve. Ze bestond het zelfs om in het voorjaar van 1933, met gevaar voor haar leven, naar München terug te reizen om het manuscript van de Joseph-romans van haar vader en de aantekeningen hiervoor te redden uit hun verbeurd verklaarde villa in de Porschingenstrasse. De Manns waren opeens "persona non grata" in NS-Duitsland. Er liep een arrestatiebevel tegen hen en hun bezittingen werden verbeurd verklaard.

De kinderen Mann werden zeer zelfbewust opgevoed en vertoonden al spoedig een voor die tijd merkwaardige artistieke onbevangenheid,

maar ook een eigengereidheid die aan het onhandelbare grensde. Bovendien was Erika verbaal zeer begaafd. In 1928 ontmoette de filosoof en schrijver Ludwig Marcuse de toen drieëntwintigjarige toneelspeelster Erika Mann, en in zijn herinneringen schreef hij dat zij de "Thomas Mann-taal" vloeiend beheerste. *"De schepper van dit bekende Duitse "dialect" schreef het slechts, maar de dochter sprak het, en haalde er zoveel gekheid mee uit dat hij haar beslist hieromtrent benijdde"*, zo merkte hij op. Die taalvirtuositeit dreef haar naar het toneel. In 1926 trouwde ze met de Duitse sterspeler Gustav Gründgens, maar het huwelijk hield slechts drie jaar stand. Overigens werd Gründgens, die later lippendienst bewees aan de nazi's en een protégé werd van Goering, demonisch geportretteerd door Klaus Mann in zijn roman "Mephisto". Samen met "Het Keerpunt" vind ik deze roman de meesterproef van Klaus Manns literaire oeuvre. Het boek werd in 1981 beklijvend verfilmd door Istvan Szabo. De ambigue en compromitterende sfeer laat een sterke en onbehaaglijke indruk na. In 1933 richtte Erika Mann het antifascistische cabaret "Die Pfeffermühle" op, samen met o.a. Therese Giehse en Pamela Wedekind. Giehse zou later in de jonge DDR een beroemde Brechtvertolkster worden. Wedekind was de dochter van de bekende Duitse schrijver van "Die Büchse der Pandora", Frank Wedekind. De revues hadden heel wat succes in het vrije Europa van het interbellum, maar na de trans-Atlantische oversteek van de familie Mann doofde het succes langzaam uit. Het doorsnee Amerikaanse publiek had geen boodschap aan de interne Europese problematiek van die tijd.

In 1935 hertrouwde Erika Mann met de Engelse dichter W.H. Auden. Het was een schijnhuwelijk om haar het Brits staatsburgerschap te bezorgen. Omstreeks die tijd waren er ongeziene spanningen in de familie Mann. Aanleiding hiervan was dat de Fischer Verlag, waar Thomas Mann nog steeds publiceerde, niet had kunnen besluiten om te emigreren. Bovendien werd Thomas Mann gesommeerd om vanwege uitgeefbelangen behoedzaam te zijn en de nieuwe machthebbers niet te provoceren. Men drong er bij hem op aan om openlijk afstand te nemen van zijn beide oudste kinderen en van zijn broer Heinrich, die allen reeds op ramkoers met het regime lagen. Dit werd hem uiteindelijk te veel en in 1936 nam hij publiekelijk afstand van het NS-regime, wat hem zijn Duits staatsburgerschap en zijn eredoctoraat aan de universiteit van Bonn kostte. Uiteindelijk zou hij bij Fischer blijven publiceren, evenwel via haar nieuw opgerichte dependances, eerst in Wenen, later in Zwitserland en Zweden.

Gedurende de oorlogsjaren redigeerde Erika Mann de radiotoespraken

van haar vader voor Duitse luisteraars die vanuit Amerika naar de BBC in Londen werden gestuurd. Naast journalistiek werk als oorlogs-correspondente stond ze haar vader ook bij met zijn talloze lectures doorheen de VS. In 1945 keerde ze terug naar Europa en was aanwezig bij het Neurenberg-proces. Ook de Russische schrijver Ilya Ehrenburg, die eveneens al lang de nazi's met een bijzonder giftige pen bestreed, woonde dit proces bij.

Na de oorlog ontpopte ze zich steeds meer als privésecretaresse en nauwste medewerker van haar vader. Zo hielp ze bij het inkorten van de manuscripten van "Doktor Faustus" en "Felix Krull". Opdat Thomas Mann voor het Amerikaanse lezerspubliek niet te veel zou overkomen als "a ponderous philosopher" werden in de Faustus hier en daar passages geschrapt, vooral in de literaire uitweidingen over de dodecafonie, die tot stand kwamen na gesprekken tussen Thomas Mann en Theodor W. Adorno.

In "Das letzte Jahr" beschrijft Erika Mann op een bijzonder betrokken manier het laatste levensjaar van haar vader. Er is wellicht geen andere schrijver te vinden die zoveel huldigingen ten deel vielen als Thomas Mann in zijn levensavond. Hij overleed op 12 augustus 1955. Zijn oudste dochter overleefde hem veertien jaar.

De verjaardag

door Bart Madou

Utopia 1516: More is more!

In 1516 – een half millennium geleden dus – verscheen in Leuven de eerste druk van Utopia van Thomas More.

Utopië, geen Eutopië! Geenplaats eerder dan goede plaats, want zo utopisch gaat het er in Utopië niet aan toe, zeker als je deze maatschappij bekijkt door de ogen van een burger van vandaag. In het nawoord bij de vertaling door Paul Silverentand spreekt Marja Brouwers zelfs van een totalitaire staat, en dat is het ook wel. En toch is het democratisch gehalte van Utopia bijzonder hoog, stukken hoger dan in onze huidige democratieën. Een totalitaire democratie dan? Nogal ja. Of eerder een communistisch paradijs? Dat ook, al merk je vlug dat beide genoemde maatschappijvormen nogal gelijklopend zijn.

Maar waar gaat het eigenlijk over? Thomas More laat een verteller opdraven, een zekere Rafaello Babellario, bijgenaamd Hythlodaeus of verkondiger van nonsens, uiteraard het alter ego van More. Een gekende truc om zo te werk te gaan: alles wat je schrijft kan je op die manier voor rekening van de verteller laten. En dat doet More overvloedig, meer nog, in zijn epiloog beweert hij dat hij het niet met alles eens is wat Rafaello uitkraamt over de Utopianen. *"... ik ben het beslist niet eens met alles wat hij heeft gezegd [...] Toch neemt dat niet weg dat er volgens mij in de republiek Utopië heel veel te vinden is dat als voorbeeld kan dienen voor ons deel van de wereld..."*. Dubbelzinnig is More wel, en sarcastisch bovendien, al zal niet elke lezer dat onmiddellijk doorhebben.

Het boek Utopia bestaat uit twee (ongelijke) delen. Zowel boek één als boek twee bieden ons een verslag van een gesprek met Rafaello over de ideale staatsvorm, maar in het dikkere boek twee gaat Rafaello dieper in op bepaalde aspecten van Utopië: hoe het eiland zelf eruitziet – een eiland dat nogal doet denken aan Groot-Brittannië - de steden met als hoofdstad Schimstad (Londen dus), het bestuur, de werkverdeling (een zesurige werkdag!), het sociale leven, het reizen, de verdeling van de welvaart (goud is voor de Utopianen waardeloos), cultuur en onderwijs, slaven (tja), de (vrij simpele) wetgeving, (zeldzame) oorlogsvoering en de godsdienst (iedereen aanbidt de God die hij verkiest).

De inrichting van de samenleving is maar op één doel gericht: *"... alle burgers [...] vrijwaren van lichamelijke arbeid om zoveel mogelijk tijd kunnen besteden aan de vrije ontwikkeling van hun geest. Daarin ligt volgens de Utopianen namelijk de sleutel tot een gelukkig leven."*

Er wordt opmerkelijk veel aandacht besteed aan het menselijk geluk en het streven ernaar door het beleven van genot, vooral jezelf niet ontzien is de boodschap: *"Het ligt in onze menselijke aard om voor anderen goed te zijn (Rousseau avant la lettre) en dus is het ondenkbaar dat we voor onszelf dan wel wreed en harteloos moeten zijn* (en een hoge dosis Epicurus)."

Verder zijn er voor die tijd (XVIe eeuw) een aantal opmerkelijke gebruiken die op zijn minst heel modern aandoen. Kinderopvang in crèches, gelijkheid tussen man en vrouw (tot op zekere hoogte althans), euthanasie, rijtjeshuizen, afkeer van de jacht, het vermijden van de doodstraf, keuze van de magistraten op basis van verdienste en niet volgens afkomst, menswaardige behandeling van krijgsgevangenen, kosteloos onderwijs en democratische verkiezingen. Daartegenover staan echter gebruiken en symbolen die de mens van vandaag de

huiver op het lijf jagen: slavernij, dwangarbeid, uniformen, ongebreidelde kolonisatie enz.

Met Erasmus' Lof der zotheid (1511), Machiavelli's De heerser (geschreven in 1515, gepubliceerd in 1532), behoort Utopia van Thomas More ongetwijfeld tot de interessantste werken uit het begin van de XVIe eeuw, die nauwelijks iets aan actualiteit verloren hebben en die nog steeds meer dan het lezen waard zijn.

Elsenspingsels

De aanklacht

door Els Vermeir

Ziedaar, de heren van de macht,
gezanten van het goed fatsoen,
trots op hun onbevlekt blazoen,
dat rijkdom valselijk veracht.

Gelijkheid preken zij, bij hoog en laag,
'Laat vorst en boer zich eender kleden,
kies vrij de god voor uw gebeden,
maar stel ons oordeel niet in vraag.'

'Ziet toe dat gij geen broeder haat,'
zo manen zij, 'vervult uw taak
en zie toch af van loos vermaak,
dat enkel dient tot eigenbaat.'

Maar wijl ze zo de schijn ophouden,
de heersers die de natie leiden,
zijn zij hun macht al aan 't verbreiden,
om zo hun invloed te behouden.

Ze knechten verre vreemde landen
en dringen op wet en cultuur
ze schuwen daarbij dwang noch vuur
en leggen zo een volk aan banden.

Verdeeldheid zaaien z' en verraad.
De vijand wordt gekocht met goud
en grond voor 't eigen onderhoud
terwijl hij vecht als huursoldaat.

Als slaven worden zij geknecht,
belast met d' allerzwaarste taken,
wijn spieders hen secuur bewaken,
berooft van ieder mensenrecht.

Is dit het rijk waar gij voor staat,
gij leiders, door ons volk gestemd,
dat onderwijs zelf werd getemd
met valse propagandapraat?

Nog liever heren, wil ik sterven
dan dat ik mijn geweten sus
en 't vuur van de gerechtigheid blus
om uwe gunsten te verwerven!

Mijn volk, laat niet in slaap u wiegen
staat op en vecht met hart en ziel,
niet tegen 't volk dat neder viel,
maar tegen hen die u beliegen.

Verwilderd

door Staf de Wilde

Over folteren en beulen

Een lezer heeft het moeilijk met mijn bewering dat er onder kameraad Fidel werd gefolterd op Cuba. Nochtans is dit een historisch feit, be-
wezen door de rapporten van Amnesty International die uit verschei-
dene getuigenissen bestaan waarin telkens weer hetzelfde wordt ge-
zegd. Eén getuigenis bewijst niets maar verscheidene gelijklopende
moeten we als bewijs aanvaarden.

Dat folteren is niet zo verwonderlijk om twee redenen. Ten eerste was
Fidel 'El Lider Maximo' (de absolute leider) op Cuba, en ten tweede
heeft de CIA quasi doorlopend aanslagen op zijn leven beraamd of
zelfs uitgevoerd. De invasie in de Varkensbaai was geen alleenstaand

feit: steeds heeft de CIA geprobeerd om de revolutie kapot te maken en om Fidel uit de weg te ruimen. Daar wordt een mens paranoïde van of genadeloos voor zijn tegenstanders.

Folteren is geen uitzonderlijk menselijk gedrag: het zogeheten monster is bijna in ieder van ons aanwezig. Dit blijkt uit beruchte psychologische experimenten waarbij gewone burgers de juiste bevelen kregen in de juiste context, een context van absolute macht.

Ik schrijf 'zogeheten monsters' omdat alweer uit de rapporten van Amnesty is gebleken dat de meeste beulen hun werk beschouwen als een nine to five-job. Na het folteren gaan ze thuis met de hond spelen of met hun kinderen en daarna schuiven ze braafjes aan tafel. De grote filosofe Hannah Arendt noemt dit 'de banaliteit van het kwaad'. We moeten ons niet laten misleiden door de beeldvorming in tal van films of romans: de beul is doorgaans een ordinaire burger.

Om die reden ben ik fel gekant tegen politici die een bepaald woordgebruik hanteren, zoals het 'opkuisen' van probleemwijken. Dit taalgebruik merk je ook bij folteren (en bij massamoorden): de opponent wordt voorgesteld als minder dan een mens en die mag 'opgekuist' worden. De Hutu's in Rwanda spraken bijvoorbeeld van kakkerlakken als het over Tutsi's ging. En dit woordgebruik keert telkens weer om het even waar we ons bevinden: voor de nazi's waren de joden niet meer dan ratten.

De vraag is nu welke conclusies we daaruit kunnen trekken? Eén ding is zeker: geef nooit aan iemand de absolute macht, zoiets leidt bijna onvermijdelijk tot misbruiken – denk aan de recente incidenten in A'pen waar politieagenten zich afreageren op weerloze mensen zonder papieren.

Twee: wees uiterst kritisch als je het denigrerende register hoort zoals de term 'opkuisen'.

De fascist is onder ons, als ik in deze context de term 'fascist' mag hanteren voor elk gedrag dat mensonterend is. Blijf eraan denken dat het kwade heel banaal kan zijn: het kan quasi door iedereen worden gepleegd.

Ik schrijf 'quasi' omdat ik mezelf er niet toe in staat acht, toch niet op bevel van hogerhand: tijdens een woedeaanval wel. En zo zullen er nog mensen zijn die over voldoende remmen beschikken om het wangedrag te vermijden. Als remedie of ter voorkoming kan je de in jou aanwezige agressie uitwerken in een sport: agressie is energie en hoe minder energie je overhoudt, hoe geringer de kans dat je jouw kwade energie gaat richten op een medemens.

Tot slot: laten we samen vermijden dat iemand de absolute macht verwerft.

I aangespoeld

- bij een zeefdruk van Rika -

in de haven van de verontwaardiging
vinden zij vrede, drijvend als vissen
in het zand

hoop op de oogst, o Germanenland,
mijn Griekenland, Romeinenland:
landen waar de wetten staan geschreven

je bloost, mijn Belgenland?
van minder zou men beven

hier hun lijken, tel ze na:
laat je rekening kloppen,
en ontraadseling: wie wou het ver
en verder schoppen, wie van deze
zaden in het zand?

en wie aan land bezat
de gave van de verontwaardiging?

Staf de Wilde

Waarheid & herinnering

“Glasses”: banale brillen, maar nu geschilderd!

door Johan Debruyne

Meteen na mijn Heilige Communie al, dan ben je zo'n dertien, was ik aan een bril toe. Zo'n halve eeuw later weet ik nog precies waar ik - samen met mijn moeder - het montuur ging halen. De naam van de zaak is me ontgaan. Ik mocht er dan wel een beetje kiezen, maar weet nog verdomd goed dat ik vond dat er amper keuze was. Dit laatste zou gelukkig snel veranderen. Op dat moment was een andere jonge Bruggeling, Patrick Hoet om hem bij naam te noemen, op zijn kamertje al volop bezig met het tekenen van... brillen en net zoals in andere sectoren stond ook in deze de tijd niet stil. Ik ben ijdel en was het toen nog meer. Ik had snel door dat je van een mankement je sterkte kon maken. Ik had geen oor naar gezag of gezeur en zou relatief snel kiezen voor een bril die me een zekere allure gaf. Bij het kiezen van een zogenaamd "gedurfd" montuur, waarmee je dan continu rondliep in een bijzonder bekrompen provinciestad, staken populaire figuren als een Michel Pollnareff, om er maar een te noemen, je meer dan een hart onder de riem.

Vervolgens kwam er ook snel de kunstmicrobe. Deze zou leiden naar een kleine, aparte wereld, waar men niet staarde naar een - toegegeven - bizar ding op je neus, waarin ik nu toch al zo'n 40 jaar meedraai. Dat het vandaag en de komende weken of maanden (de advertentie is hieromtrent niet erg duidelijk) in het MAS, het Museum Aan de Stroom op het Antwerps Eilandje om "Glasses" draait, kon me dus moeilijk ontgaan zijn. Om de vijfde verjaardag van die verrassende architectuur op dat heerlijke plekje te vieren toont men er schilderijen van Luc Tuymans, maar dan wel alleen schilderijen waarop de meester brildragers heeft afgebeeld!

Mijn al vroeg verzwakte zicht (ik ben bijziend) is ooit vastgesteld door een dokter van het PMS (het Psycho-Medisch-Sociaal centrum, vandaag CLB). Met jaarlijkse regelmaat moest je daar met de hele klas naar toe voor fysieke en andere proeven en metingen. Veel weet ik er niet meer van (ik zie nog een plein voor me, het bordes en de ramen), alleen dat ik er op zeker ogenblik helemaal naakt stond en heel hard op de rug van mijn hand moest blazen. Ondertussen zat de dienstdoende arts met zijn hand in de buurt van mijn jongeheer. Ik zou pas veel later vernemen dat dit voor mij toch wat vreemd gebeuren te maken had met de lies. En vanmorgen nog zei vriend Jan me

dat de dokter alleen zodoende kon zien of mijn nog jonge teelballen zich al behoorlijk hadden genesteld.

Waarom werd daar toch geen woordje uitleg over verschaft? Misschien omdat in dat geval woorden als penis en/of scrotum zouden vallen en misschien lagen die termen de leerkrachten van toen eerder slecht in de mond. Ik kreeg zowaar ooit seksuele voorlichting (een enkel uur in het gehele schooljaar, geloof ik) van een leraar godsdienst. Nu zou ik normaliter voor een keer wel heel goed hebben opgelet, maar ik herinner me van die les helemaal niets meer. Er kwamen vast geen plaatjes bij kijken.

Voorts hadden ze in dat PMS toen ook al commentaar op mijn schouderbladen. Die zouden iets te veel naar buiten gekeerd staan. En ook op mijn "studiementaliteit" was de commentaar verre van (be)lovend: ik kon de aandacht moeilijk houden. Wisten ze op dat centrum veel dat er amper leraars waren die me ook maar enigszins wisten te boeien. Ik verlangde altijd naar de weg van school naar huis, naar de vrienden, naar een bal.

Nu, helemaal ongelijk hebben ze niet gehad: mijn rug is, na tientallen jaren van "zaalsporten" weliswaar, helemaal om zeep (mijn enkels zijn dat ook, maar dit was toen uiteraard nog niet te merken: ik zou pas tijdens mijn adolescentie platvoeten kweken) en mijn ogen zouden nooit een scherp wapen worden. Jaren geleden is het tot laseren gekomen, maar nog steeds draag ik een bril. Ik ben dit neusgarnituur onderhand zo gewend dat wanneer ik mijn bril niet aan heb het lijkt alsof ik geen kleren draag. Ik doe de bril alleen af om te slapen, te lezen, om te praten met mensen die ik vertrouw en wanneer ik - op zondagochtend bijvoorbeeld - de rotzooi om me heen nog niet in volle scherppte wil zien. De samenleving bijvoorbeeld. En sporten? Dit deed ik met lenzen.

Nu weet ik na al die jaren van recenseren en het lezen van recensies, teksten, essays en boeken omtrent beeldende kunst, hoe graag men in dat wereldje met moeilijke woorden strooit. Doorgaans, denk ik wel vaker, om dingen die men niet begrijpt toch maar in taal te vatten. Ook titels van tentoonstellingen bezorgen me vaak binnenpretjes. Zoiets als "This is not a landscape", terwijl je niets anders ziet dan geschilderde landschappen. Enfin, een tentoonstelling moet een naam hebben.

Dezer dagen maakt De Standaard, de kwaliteitskrant, weet je wel, paginagroot reclame voor de tentoonstelling "Glasses" in het jarige MAS. Ik moet lachen als ik de tekst lees onder een gebilde, door Tuymans geschilderde gebilde kop. De krant heeft het over een atypisch thema in de schilderkunst: de bril. En dan de meester zelf: "Een bril brengt een soort van distorsie van het gezicht, zorgt voor een

identiteit en tegelijkertijd een maskering. De banaliteit van de bril krijgt door hem te schilderen een andere betekenis..." Het klopt allemaal als een bus en ik denk aan de lang overleden conferencier Wim Sonneveld als "Frater Venantius", maar nu weten ontwerpers als Patrick Hoet en Tim Vansteenbergen tenminste dat ze banale dingen creëren en dat die banaliteit pas verdwijnt wanneer ze geschilderd is... Ik zag deze week trouwens een foto van mensen in het San Francisco Museum of Modern Art. Een grapjas had een bril op de grond gelegd en iedereen dacht meteen dat het een kunstwerk was. Als gekken begonnen de bezoekers het montuur te fotograferen. Ik begrijp vandaag beter dan ooit waarom mijn vrouw, als ik ze meekrijg naar een tentoonstelling van actuele kunst, al eens vreemd en bevragend in mijn richting kijkt.

Deze week heb ik een sportieve vriend proberen uit te leggen waarom ik zo gek ben op de abstracte doekjes, een paar vlakken verf, van Raoul De Keyser. Ik heb gezweet...

Brillen... Uiteraard doet een bril iets met een persoon. Zelfs een bril zonder montuur doet dat. Maar daar zo'n poeha om maken. Kortelings zag ik een oud-leraar van me. De man was boodschappen aan het doen. Het was een totaal onverwacht weerzien. Hij moet zo stilaan naar de negentig toe gaan en ik had hem nooit anders dan keurig in het pak geweten. Nu droeg hij een jeans en sneakers. Broek en schoenen gaven de man een totaal andere uitstraling. Meer ga ik er niet over zeggen of ik verval zelf in woordenkraam. Maar goed nieuws dus voor het MAS. Een suggestie voor de tiende verjaardag: ouwe bokken in een jeans en op sneakers.

eind mei 2016

Beleefd

door Bart Madou

De cellosuites van Bach, een monument in de muziekliteratuur! Bart Madou bracht op zondag 17 april een geanimeerde lezing over deze werken, ontstaan tijdens Bachs verblijf in Anhalt-Köthen, waar bij kapelmeester was in het orkest van prins Leopold.

'De cellosuites verklankt en verbeeld' was de ondertitel van de lezing en dat was het ook. Naast een algemene inleiding op de suites als zodanig, werd er gefocust op twee van de zes suites: de derde, door Rostropovich de Glans genoemd, en de zesde, door Rostropovich het Zonlicht genoemd.

Wij konden genieten van enkele fragmenten gespeeld door Mstislav Rostropovich in de Sainte-Madeleinebasiliek van Vézelay, van Pieter Wispelwey in de Holywell Music Room in Oxford en van Jean Guilhem Queiras in de Sankt-Cyriakkirche te Sulzburg.

In een tweede en derde deel werden er fragmenten van verschillende choreografen vertoond: Falling downstairs van de Amerikaanse choreograaf Mark Morris, Moon Water van de Taiwanese choreograaf Lin Hwai-Min en In den Winden im Nichts van de Zwitserse choreograaf Heinz Spörli.

Verrassend mooi was het filmpje met het koppel Jayne Torvill en Christopher Dean, wereldkampioenen kunstschaatsen voor koppels, die dansten op de 6de cellosuite gespeeld door Yo-Yo Ma.

Zondag 8 mei, Moederdag en stralend zomerweer op deze lentedag, en toch zakten een 80-tal nieuwsgierigen af naar GLAZ in Loppem voor de 6de Thomas Mannlezing.

Een bijzondere lezing, want Het Beleefde Genot bestond 10 jaar en kreeg bij die gelegenheid een receptie aangeboden van het Gemeentebestuur van Zedelgem. Dus mocht het ook iets meer zijn en dat bestond tijdens de lezing uit een erg geapprecieerd optreden van De Kleine Zingerij uit Veldegem.

Wat de lezing zelf betreft: prof. dr. Luk Van Langenhove leidde op een gedreven manier de spreker en het onderwerp in. Minstens even gedreven was dan de eigenlijke lezing door prof. dr. Hendrik Vos: 'Hoe Europa ons leven beïnvloedt'. Verrassend, boeiend en heel interessant.

Hendrik Vos illustreerde zijn betoog met talrijke sprekende voorbeelden. De tijd ontbrak om dieper in te gaan op de grote uitdagingen waarvoor Europa zich vandaag geplaatst ziet, maar wij onthouden vooral dat Europa nog nooit een stap teruggezet heeft: de Euro, Schengen, het zijn volgens Hendrik Vos blijvers en verder dat Europa zich wel steeds uit elke crisis omhoogwerkt, zij het schoorvoetend en ploeterend en soms op zijn Echternachs.

Vrijdag de dertiende (mei). Toch geraakte het zaaltje van de bib behoorlijk gevuld voor de voorstelling van Bart Madou's vijfde poëziebundel, Klankschalen.

Roland Ranson, secretaris van Het Beleefde Genot, leidde deze avond in met enkele spitse weetjes over de auteur (zie elders in dit nummer). Dan ging hij over op de situering van de bundel en de duiding van enkele gedichten.

Rietje Vanhaecke, zelf dichteres, zorgde voor een rimpelloze voordracht van een twaalfstal gedichten uit de bundel.

De voorstelling werd tevens opgeluisterd met twee stukjes Bach op piano.

Op het einde dankte de dichter Rietje, Roland en de bibliotheek en dan was het tijd voor de traditionele signeursessie en de al even traditionele receptie.

Op zondag 29 mei II. terecht een volle bibliotheek, want Rita Backx, perfect geassisteerd door haar man Peter, slaagde erin om in 2 x 40 minuten een prachtige inleiding te verzorgen over het leven maar vooral over het werk van Marcel Proust.

Ze begon haar betoog met een overzicht van Prousts leven, dat er nogal prozaïsch uitzag en dat 'geen zinnig mens zou willen leiden', zoals Alain de Botton het uitdrukte.

In een tweede deel werd de roman 'Op zoek naar de verloren tijd' aangepakt en samengevat (voor zover dat mogelijk is). Na de pauze ging de spreekster in op de betekenis van de tijd (of de tijden) doorheen de roman: de verloren tijd, het labyrint van de tijd, de hervonden tijd enz.

En laten we vooral niet vergeten, dat we in de loop van de maand mei ons 100ste lid mochten verwelkomen!

Voorstelling Klankschalen, de inleiding

door Roland Ranson

Dames en heren

Vandaag zijn we samengekomen in een erg poëtische sfeer om een poëet op dichterlijke wijze te huldigen door zijn nieuwe bundel 'Klankschalen' boven de doopvont te houden.

Vanwaar de naam Klankschalen?

Verleden jaar was de dichter samen met zijn eega in het Centre Pompidou te Metz. Daar in de reusachtige inkomsthal, werden zij ge-

confronteerd met een mooi installatie van de Franse kunstenaar Céleste Boursier-Mougenot. Een grote kom in blauwe PVC, gevuld met water en daarin een 100-tal witte porseleinen schalen, allemaal met dezelfde vorm maar verschillend van formaat. Die schalen drijven rond op het water en botsen zo tegen elkaar wat telkens een zacht klinkend geluid voortbrengt en door de verschillende grootte van de schalen is het geluid bij elke botsing anders.

Een dichter die openstaat voor om het even welke vorm van poëzie moet zoiets natuurlijk filmen en dat heeft hij uiteraard wel gedaan. Laten we even kijken, maar vergeet u vooral ook niet te luisteren.

En nu eerst nog even wat praktische informatie, we hebben de avond als volgt georganiseerd:

Eerst geef ik zelf een korte, nu ja, wat heet korte, inleiding op de nieuwe bundel.

Daarna worden drie reeksen van een aantal gedichten voorgelezen en summier ingeleid.

Na de eerste en de tweede reeks gedichten wordt u vergast op een muzikaal intermezzo. De dichter zelf heeft gekozen voor zijn lijfstuk par excellence, met name het vierde deel uit Bachs Klavierübung, beter bekend als de Goldbergvariaties. Die Goldbergvariaties bestaan uit een aria en 30 variaties en op het einde een herneming van die Aria, de aria da capo. Na de eerste reeks gedichten hoort u de Aria en na de tweede reeks de Aria Da Capo.

Wij laten hier, naar wens van de dichter, een vrij recente opname horen. De uitvoerder is de Franse pianist Alexandre Tharaud, die nota bene zelf geen piano in zijn huis heeft, maar wel een viertal sleutels van appartementen waar er wel een piano staat.

Een beetje klankschaalachtig.

Rietje Vanhaecke is vanavond de declamatrice van dienst. Zij is daarnaast een zeer gewaardeerde collega van Bart, want ook zij heeft een gedichtenbundel bij HBG uitgegeven onder de naam *Spiegel*, een bundel die maar liefst drie drukken kende en waarvan zij de opbrengst aan het kinderkankerfonds geschonken heeft.

Maar, dames en heren, laten we het nu eens expliciet hebben over Bart Madou en zijn nieuwe bundel.

Deze poëet, deze duizendpoot op het gebied van de kunst en de cultuur kent u allen reeds zo goed dat het mij overbodig lijkt hem nog uitgebreid aan u voor te stellen. Ik kan volstaan met het volgende: De gevierde dichter van vanavond verzamelde in de loop van de jaren prijzen bij de vleet, gaande van Kortenberg over Ieper, tot Gent, Leuven, zelfs Brugge en tot in het onooglijke Zedelgem toe, u weet wel. Hij is zowel poëet, essayist als novelist, een pen-club op zichzelf dus, en hij schildert en fotografeert bij het leven. Misschien ben ik te uit-

bundig en moet ik dit laatste in de verleden tijd plaatsen. En mocht u het niet weten, hij is oprichter van de culturele en literaire kring Het Beleefde Genot vzw (tussen haakjes, een vereniging met ondertussen meer dan honderd leden), hij is oprichter van de uitgeverij Het Beleefde Genot en hij is oprichter en hoofdredacteur van het veel gelezen en alom geprezen cultureel-literair tijdschrift Toverberg, en die zijn allemaal gevestigd in het door hem steeds maar belangrijker wordende Zedelgem. Geen wonder dat hij zelf betreurt dat zijn vita contemplativa al een aantal jaren op zijn zolder staat te verstoffen, maar als compensatie daarvoor mogen we altijd weer met z'n allen niet alleen getuige zijn maar vooral meegenieten van zijn vita activa. En in dat laatste verband leveren we ons vandaag, zoals nog nooit, met huid en haar over aan de dichtkunst naar aanleiding van het verschijnen van de verzenbundel 'Klankschalen, met als eerste ondertitel 'zwerven langs het leven' en als tweede ondertitel 'de bijna late gedichten'.

Het is niet mijn bedoeling om hier veel complimenten te verkopen maar ik zal mij beperken tot het essentiële, althans wat mij het essentiële lijkt. Bovendien weet u dat na deze korte inleiding het feest pas echt begint met het declameren van een aantal gedichten door Rietje Vanhaecke telkens voorafgegaan door een summiere aankondiging en gevolgd door een Goldbergvariatie van Bach. Daarna, mocht u nog niet ingetekend hebben, krijgt u de kans zich meester te maken van één of meer exemplaren en dat voor de prijs van schamele 17 euro. Daarna is het toegestaan de avond op een plezierige manier te beëindigen met het laten signeren van de pas aangekochte bundel maar vooral met het tot u nemen van ettelijke glazen geestrijk vocht. Maar eerst nog even doorbijten.

Ik beperk mij dus ten eerste, maar toch moet er mij het een en ander van de lever.

Ik keer terug naar de bundel Klankschalen en zeer specifiek naar de eerste ondertitel 'zwerven langs het leven'. U zal het tijdens de lektuur merken, het wordt inderdaad een zwerven, een zeer vrijblijvend ronddolen op de willekeurige plaatsen van het leven van de dichter en waarom niet van de mens an sich. Dat omvat het hunkeren naar, het samenzijn met en het heilig liefhebben van de geliefde, in de cyclus 'Daar door jou te zien'. Het houdt ook dood en afscheid in onder de cyclus 'Woorden uit de nacht geplukt'. Er wordt plaats ingeruimd voor verinnerlijking, voor reflectie in 'Schweigt stille, plaudert nicht'. Bepaalde plaatsen, veraf of dichtbij, die op de dichter een wezenlijke en poëtische indruk hebben nagelaten komen aan bod in de cyclus 'Hoe zal ik moeten wonen'. De allergrootsten, maar ook de mindere goden uit de wereld van de kunst en de cultuur krijgen een stem of worden

bewierookt in 'Uit zeven monden' en de sociaal geëngageerde poëzie krijgt haar plaats in de laatste rubriek 'Machines hebben handen nodig'.

Een andere belangrijke vraag lijkt mij deze: 'Waarom noemt de dichter in zijn tweede ondertitel - en ondertitels zijn er voornamelijk toch om wat meer uitleg te verschaffen - waarom noemt de dichter zijn bundel daar in vredesnaam de 'bijna' late gedichten?

Ik heb alle vijf de bundels (dit is de vijfde) van Bart Madou in mijn bezit waaronder *Als alle stenen zullen zijn samengebracht* met als ondertitel de **vroege** gedichten en onder andere ook nog *Mutatis Mutandis* met als ondertitel de **middelgedichten**. Nu zult u het met mij eens zijn, dames en heren, vroege en middelgedichten dat is nog te doen, dat begrijpt iedereen wel, daarover maakt geen zinnig mens zich zorgen. Net zo met de late gedichten, geen kniesoor die daarop let! Maar dat staat er dit keer dus niet bij deze toch wat eigenzinnige dichter. Er staat wel degelijk de BIJNA late gedichten. En daar moet je het als inleider maar mee doen, met zoiets word je voor de leeuwen gegooid. Verklaar dat dan maar, terwijl de dichter hier en nu persoonlijk aanwezig, zelf maar al te goed weet wat het betekent, maar zwijgt als het graf als het op verklaringen aankomt - daarvoor werd ander volk ingehuurd - en bovendien kijkt hij monkelend toe, niet van enig leedvermaak gespeend, uiteraard, hoe hier vooraan met woorden gesukkeld wordt.

Waarom toch, lieve dichter, al vanaf het allereerste begin de lezer op stang gejaagd met dat rotwoord 'bijna', met dat uit de weg gaan van het eenvoudige "late" of wat mij betreft al helemaal definitieve '**laatste**' gedichten naar analogie van bv. de 'Letzte Lieder' van uw toch zo geliefde Richard Strauss of uw nog geliefdere Gustav Mahler.

Misschien heeft hij het wel gedaan omdat dit 'laatste' hem wat te definitief in de oren klonk. Misschien was onze gevierde van vanavond zich wel bewust van het '**Laatste** Gedicht' van Hans Andreus en vond hij de volgende regels wat té finaal: ik citeer:

*Dit wordt het laatste gedicht wat ik schrijf,
nu het met mijn leven bijna is gedaan,
de scheppingsdrift me ook wat is vergaan
met letterlijk de kanker in mijn lijf.*

En zo gaat het nog een drietal strofen wrang, schrijnend en pessimistisch verder.

Nee, zo 'voorgoed' is het niet bij Bart Madou. De bundel bevat dus niet zijn late, zeker niet zijn laatste, laat staan zijn allerlaatste, maar ik herhaal het nog maar eens, zijn **bijna late** gedichten.

Allemaal goed en wel, maar ik vrees dat de dichter met deze ondertitel bewust een slag om de arm wil houden en wij hier volgend jaar

rond dezelfde tijd en op dezelfde plaats het opnieuw aan ons been zullen hebben met de **bijna laatste** gedichten die op hun beurt zullen gevolgd worden door de **bijna allerlaatste** om waarschijnlijk te eindigen met **de op één na bijna definitieve bundel** of misschien wel met de postume gedichten, wat God verhoede.

Ik zou u nu normaal gezien, dat is nu eenmaal gebruikelijk tijdens een plechtige inleiding, ik zou u dus iets moeten proberen mee te geven over wat de taak van een dichter eigenlijk inhoudt of ten minste toch iets over de bedoeling van een dichter, of over de existentiële betekenis van het dichtersbestaan en de existentialistische drang van de dichter om met zijn werk de dood het nakijken te geven.

Dames en heren, ik ga dat dus niet doen, ik kom graag mijn belofte na, ik ga geen complimenten verkopen. Ik zou daar trouwens nauwelijks iets zinnigs over kunnen vertellen. Wel zou ik u iets willen zeggen over wat een gedicht, wat poëzie in feite is. Hiervoor doe ik toch graag een beroep op professionelen die zich een heel leven lang gewijd hebben aan de schoonheid van het woord. Daarvoor wil ik mij verontschuldigen met de woorden van een van mijn grote idolen Michel de Montaigne met name, ik citeer:

Kijk of ik de woorden van anderen zo heb weten te kiezen dat ze mijn betoog kracht bijzetten. Want wat ik zelf niet zo goed kan zeggen omdat mijn taal of mijn verstand daar te zwak voor is, laat ik anderen zeggen.

Einde citaat.

Sta mij daarom toe te citeren uit Kees Buddinghs *Ode aan de poëzie*, opgedragen aan Simon Vinkenoog. Maar u zult het met mij eens zijn: de afstand van Vinkenoog naar Madou is toch wel in één etmaal te overbruggen, met een beetje goede wil wel te verstaan.

Dus:

Ode aan de poëzie

voor Simon Vinkenoog

Poëzie - wanneer heb ik het woord voor het eerst gehoord?

*Waarschijnlijk op school. Bij ons thuis
werd er, zeker toen ik nog klein was, niet over gerept,
ook al droeg mijn moeder dan Staring en Heye voor
- en van Alphen natuurlijk - maar dat waren
versjes*

die hoorden bij chocola drinken en bonen afhalen.

*Poëzie, dat moet iets zijn geweest van de HBS
de Hogere Burgerschool, waar je nog een stuk knapper
dan je vader zou worden. Dat eerste gedicht
was het Vondel of Kloos? Nooit zul je 't meer weten,
alleen dat er plots over al wat je hoorde en zag*

*een soort glinsterend waas scheen te liggen, maar juist
van die glinstering
moest je soms bijna huilen - het leek dikwijls net
op jubelend naar adem snakken.*

En dat, dames en heren, sluit naadloos aan op dat wat Bart Madou heel bewust een heel leven gedaan heeft en waarvan we in deze bundel een neerslag vinden.

Bart Madou, van harte gefeliciteerd met deze nieuwe bundel bijna late gedichten.

Te Belevén

door Bart Madou

De zomer staat voor deur, dat betekent traditioneel uitstappentijd en zo is het ook.

Op 25 juni trekken we weer naar het Zuiden voor een bezoek aan Villa Cavrois even buiten Roubaix en de tentoonstelling 'Eugène Leroy en miroir' in het MUBA te Tourcoing.

Deze uitstap is evenwel al volgeboekt.

Van 20 tot 21 augustus trekken we voor een tweedaagse naar Leiden. André, Marie-Claire en Robert zijn nog druk bezig met de voorbereiding en laten voorlopig niets los over het programma.

Zo lijkt het momenteel nog enigszins op een Magical Mystery Tour, maar zodra wij meer details weten, wordt u als lid als eerste op de hoogte gebracht.

Het hoeft echter geen betoog dat de universiteitsstad Leiden een zeer inspirerende stad is, doorsneden als zij is door de Oude en de Nieuwe Rijn en talrijke grachten.

We noemen hier slechts enkele interessante bezienswaardigheden: de historische haven, de Zijlgracht, de hortus botanicus, het museum voor Volkenkunde, het Pieterskwartier, de Leidse hofjes, de meer dan 100 muurgedichten die het straatbeeld sieren, enzovoort. Hou uw mail in de gaten!

Op 18 september ontmoeten we opnieuw Rita Backx, die eind mei een indrukwekkende lezing over Marcel Proust verzorgde. Dit keer laat zij ons kennis maken met een van de grootste dichters van vorige eeuw, de in Alexandrië geboren en getogen Griekse dichter Konstantinos Kavafis.

Zijn gedichten zijn doordrongen van nostalgie en homo-erotiek, maar hij bezingt ook op een suggestieve manier de decadente schoonheid van historische onderwerpen.

Chapeau!

door Marie-Rose D'haese

Met Mircea Cartarescu (Boekarest 1956), lieve lezer, maak ik een slippertje (viel dat even tegen...). Deze keer geen Frans, Spaans of Italiaans geschrijf.

Hij is nl. een Roemeen, een dichter, romanschrijver en essayist.

Veelgeprezen en met prijzen overladen.

In mijn favoriete Brugse boekhandel trok het fraai uitgegeven boek, onder de titel De Wetenden, mijn aandacht.

Het is het eerste deel (476 pagina's) van de romancyclus Orbitor, waarvoor hij o.a. de Roemeense staatsprijs kreeg.

Ik begin er niet aan het boek voor u samen te vatten. Laat mij volstaan met te zeggen dat het een amalgaam is van wereldverklaringen, puberale angsten, seksuele fantasieën en gruwelijke mythen.

Op de blog erikgveld.wordpress.com vindt men een uitgebreide bespreking. Daar speel ik even leentjebuurtje.

Net als bij Proust begint het verhaal met de jonge Mircea (6 jaar) op zijn kamer. Hij woont 6 hoog en heeft voldoende uitzicht over Boekarest om te kunnen dromen en wat later te kunnen lezen. Meer dan eens heb ik mij vragen gesteld bij de interactie tussen deze ouders en hun enig kind: op p. 33 lees ik bv. : *"Ik las bijna de hele nacht;"* en vijf regels verder: *"Ik las tot diep in de nacht."*

Hallo redactie, iemand thuis?

Idem voor p. 45: *"(...) kwamen we in de voorkamer. We liepen door de voorkamer, (...)".* Ergerlijk gewoon.

Vervolgens gaan we terug in de tijd naar zijn moeder Maria die zijn vader Costel ontmoet. Daarna weer vooruit naar een 15-jarige Mircea die 2 keer in het ziekenhuis wordt opgenomen. Zijn gezichtspieren zijn verlamd en ze worden met elektroshock weer opgepept. Daartussen nog een groot verhaal dat nergens mee te maken heeft en zich afspeelt in New Orleans. Het verhaal wordt verteld door een zwarte drummer Cedric aan zijn moeder Maria en gaat over Fra Armando, de albino Monsieur Monsú en Cecilia die aan de Wetenden (dat is een wereldwijd vertakte sekte) zal worden geofferd. Die naam valt voor het eerst op p. 239

En dan nog twee volkomen onbegrijpelijke hoofdstukken die wel als weerstand en test van de volharding van de lezer lijken te zijn ingebouwd. Van p. 76 tot 90 wordt geprobeerd de Cosmos te duiden. Het is doorbijten of overslaan. Begrijpen is niet mogelijk.

Cartarescu heeft het op p. 96 overigens zelf over dit "onleesbare boek.":

"Er lopen zeven chakra's langs de ruggengraat en er zijn zeven plexussen in de ingewanden. Drie daarvan bevinden zich onder het middenrif, bij de tijd- en geslachtspool van het vegetatieve leven. Het middenrif, als scheiding tussen geest en materie, is de grens tussen twee werelden, want wij zijn amfibische wezens tussen hemel en aarde." p. 85

Het tweede ondoorgrondelijke deel omvat de laatste 60 pagina's. Alle personages dalen af in een onderaardse zaal met gigantische afmetingen die bevolkt is door de Wetenden. Fra Armando probeert God te duiden, Monsieur Monsú iets duivels en de Wetenden lijken wel het ultieme einddoel te zijn. Hier noemt Cartarescu zijn boek zelfs waanzinnig (p. 440.):

"De essentie van de essentie van het heilige: de herinnering. Het geheugen dat aan het geheugen voorafgaat. De verplaatsing in een wereld van hersenen die grotendeels verstoken zijn van myeline, die anders zien, denken en voelen, dicht bij het zaad waaruit wij zijn voortgekomen, en die de Uitgang is. Reeds in het embryonale stadium begint de rijping, het verraad. Dan al worden de basale axonen van de geest in myelinezwachtels gewikkeld en aldus, in mummies veranderd, van elkaar gescheiden, worden ze eenvoudige logicakabels en communiceren nauwelijks nog via de eindknoppen, die niettemin nimmer worden aangeraakt." p. 447

De vader van Maria woonde vroeger buiten Roemenië. De doden op het kerkhof buiten het stadje daar worden zombies, richten een slachting aan onder de bevolking en Opa weet maar net te ontsnappen en vlucht naar Roemenië. Dit wordt gelinkt aan het eten van papaver, waardoor de dorpsbewoners in een toestand raken waardoor ze niet meer voor de doden zorgen.

Wat mij hier vooral bijblijft is het offeren van iemands schaduw, om de bevroren rivier gunstig te stemmen:

"Over diegenen wier schaduw was gestolen, werden verhalen verteld, die je de haren te berge deden rijzen. In minder dan een jaar verschrompelden ze zienderogen, hun hoofd kwam onder de puisten te zitten en onder hun kaken braken levende wormen door de huid heen die over hun lijf wriemelden, wit en met zwarte koppen, en wanneer ze stierven, kronkelden de darmen uit hun buik als verstrengelde slangen en verdwenen in de holen die ze in de aarde groeven." p. 67

Maria bezoekt de begrafenis van een buurman en ze betreden de tombe. Hij blijkt van oneindige afmetingen met vele gangen en beel-

den en heeft een kolossale zaal.(Deze scène wordt gespiegeld in de laatste pagina's.)

Als Maria met Costel terug in haar vroegere buurt komt, vinden ze een vrouw die sinds de vernieling door het bombardement op Boekarest op 1 augustus 1943 al 7 jaar in een onbruikbare lift heeft gestaan en daar een reusachtige vlinder heeft gebaard. De lift functioneert nog, de vrouw komt eruit en de vlinder vliegt weg. Ze maken een wandelingetje met de vrouw en ze gaat met de vlinder weer terug naar haar oude plek.

Het is een voorbeeld van het vergezochte in dit boek.

Erikveld vindt het "je reinste magisch realisme": hij kan het niet duiden en doet er ook weinig moeite voor. Maar hij vindt het wel een heerlijk leesavontuur en het geeft voldoende stof tot overpeinzing.

Dat is niet mijn ervaring: bij mij werkte het op mijn lachspieren en vervolgens op mijn ergernistentakels: wat een onzin allemaal...

(Cabré, dat was een leeservaring.)

Op mijn leeftijd heeft men, als men een béétje lezer is, toch al heel wat gelezen. Ik ben ook klassiek filoloog van opleiding en dus 40 jaar lang professioneel met taal bezig geweest. Dan vind ik het niet normaal dat ik op vrijwel elke pagina een woord of meer moest aanstrepen als niet gekend. Af en toe op mijn gezegende leeftijd een woord bijleren geeft een prettig gevoel, een boek in mijn moedertaal lezen met een verklarend woordenboek bij de hand is gewoonweg frustrerend.

Eventjes illustreren:

Chimaerisch: let wel, bij het substantief "licht" p. 11

Spirocheten p. 17

Anamorfosen / brekingsmedia p. 18

Congestie p. 19

Bevertien p. 20

Hypnagoge p. 36

Heugel (ipv haak) p. 37

Chiromant p. 37: via het Grieks weet ik dat het wat met hand te maken moet hebben: een handlezer dus.

Ook het strooien met namen als Altdorfer en Monsù Desiderio deden mijn leescomfort niet toenemen. p. 38/39

Mascarons p. 38

Engrammen p. 39

Ichtyofallische p. 55

Chalcedon p. 62

Katecholaminergische p. 76

Fotonische / oölitische p. 77

Transfiniet / holonen / holoarchie / eonen / pleroma p. 78

Cerebrospinale p. 81

En ik kan een aantal pagina's doorgaan met het opsommen van woorden alleen die de tekst ongenietbaar maken. Maar ik wil u over de streep trekken om het boek toch absoluut zelf te lezen met een passage op p. 403: hier komt ie:

"Het spinnen- en vrouwengekrijs stimuleerde de synapsen en axonen van de nucleus geniculatus lateralis en stroomde omlaag, langs de efferente banen, naar de lage colliculus, gecodeerd in de frequentie van een elektrische stroom die langs de soepele buizen van de ene knoop van Ranvier naar de andere sprong, afdaalde in de ventrale cochleaire nucleus en, gefilterd door het hogere olivaire complex in de hersenstam, het aquaduct van de cochleaire zenuw vulde."

Het lezen van dit boek was voor mij als de ervaring van luisteren naar een taal die men nog maar net aan het studeren is: men begrijpt hier en daar een woord, maar de samenhang ontgaat je volledig.

Deze keer neem ik mijn hoed af voor mezelf, dat ik heb doorgebeten, dat ik de hoofdpijnen die erdoor opgewekt werden erbij heb genomen, dat ik de stijgende ergernissen en de toenemende frustratie heb proberen te negeren, maar, geachte lezer, een tweede deel is niet aan mij besteed...

Een selectieve zelfbiografie van Z tot A

door Bart Madou

Elk trimester een stukje eigen biografie. In elke aflevering staat er één (ding)woord centraal, een woord dat mij ooit dierbaar was. Maar ook telkens de naam van drie kunstenaars: een auteur, een componist en een beeldend kunstenaar. Verder bespreek ik nog een locatie die mij in het verleden dierbaar was. Allemaal volgens de letters van het alfabet, maar dan van Z tot A, ditmaal de J.

J

Junkermann

De Hennes. Hans Junkermann – zo was zijn officiële naam – was een Duits wielrenner die enige furore maakte eind de jaren '50, begin de jaren '60 van de vorige eeuw, al stond hij wel in de schaduw van die andere Duitser, Rudi Altig, met wie hij trouwens enkele zesdaagsen reed en won. Wat was er zo bijzonder aan Hans Junkermann? Niets eigenlijk, ware het niet dat ik in mijn tienertijd Hans Junkermann was.

Je weet hoe dat gaat, op een bepaalde leeftijd ga je jezelf identificeren met een idool en omdat wij – mijn vrienden van toen en ik – met onze fiets ‘rond de blok’ of ‘rond het smesje’ ‘koersten’, namen wij elk een rennersnaam aan. Freddy was Rik Van Looy (geen kwaad woord over Rik in het bijzijn van Freddy), Johan was, als ik het mij tenminste goed herinner, André Darrigade, wie Fernand (de Nanten) was weet ik niet meer, en in mijn eigen hoofd was ik dus Junkermann. Niet bepaald het winnaarstype, maar iemand die zeker in de grote ronden, vaak de wedstrijd mee kleurde en in de Ronde van Frankrijk bijvoorbeeld toch vier maal in de top-tien eindigde (zijn 4de plaats in 1960 was zijn beste resultaat).

Die herkenning en vereenzelviging ging wel tamelijk ver. Zo weet ik dat we in het middelbaar (Sint-Lodewijkscollege) voor ons huiswerk een standaard ‘hoofding’ moesten gebruiken. Links boven je naam, rechts je klas, de regel eronder links de datum en rechts de afkorting JMJ, wat stond voor Jezus, Maria, Jozef, daaronder dan het vak en wellicht de titel van het huiswerk. Alles mooi met een liniaal onderstreept. Nu was het zo dat ik vanaf een bepaald moment in plaats van JMJ steevast HJ schreef, afkorting van Hans Junkermann dus. Achteraf vind ik het wel vreemd dat er mij nooit een prefect of een leraar gevraagd heeft wat die HJ betekende. Nu ja, ik had mijn antwoord klaar: HJ dat stond voor Heilige Jozef kon ik altijd zeggen. Op mijn zestiende ben ik dan zelf renner geworden, eerst bij de ‘onderbeginnelingen’ en dan onmiddellijk de sprong naar de juniiores, waarna gestopt met koersen. Een Junkermann ben ik nooit geworden, wel een soort (très petit) Poulidor, in het eerste jaar verzamelde ik namelijk tweede plaatsen maar gewonnen heb ik nooit.

Kwamen ook in aanmerking: Jugendstil

Joyce & Co

Iets na mijn Junkermanntijd werd ik gebeten door James Joyce. Op mijn zeventiende heb ik zowaar Ulysses gelezen, maar ik betwijfel nu sterk of ik er iets van meege dragen heb. En vanzelfsprekend wou ik meer lezen van die man. Dus naar de bibliotheek – om redenen die ik me intussen niet meer herinner, gaf ik de voorkeur aan de bibliotheek van Oostkamp, toen nog in de Schooldreef, niet naast de deur maar met de fiets (Junkermann!) vlot bereikbaar.

Dus ik op zoek naar Joyce, en ja – ik zie het nog voor mij, op de onderste plank, vond ik Joyce. Maar nee, het was niet James Joyce die ik in handen had, maar Erwin van Joyce & Co. Eigenaardige schrijversnaam toch, zo eigenaardig dat ik Erwin van Joyce & Co meenam

naar huis én las. Het klinkt als een cliché, maar Erwin heb ik bij manier van spreken in één ruk uitgelezen. Zelden ben ik van een roman meer onder de indruk geraakt dan van deze kanjer, de gevolgen waren voorspelbaar en zijn uitgekomen: ik las alles van Joyce & Co wat er te vinden was. Erwin bleek dan nog het eerste deel van een trilogie te zijn, er was ook nog Michael van Mander en Cecilia. Eens ik zelf wat over spaarcenten beschikte, kocht ik ook alles van Joyce & Co (en las het ook zeer gulzig) en toen op een dag bleek dat Joyce & Co een pseudoniem was van Geerten Maria Meijnsing, heb ik alles van Geerten verder blijven kopen én lezen, tot op vandaag. Alleen ja, Meijnsing is Meijnsing niet meer, de man moet nog altijd schrijven om den brode en dan daalt de kwaliteit soms zienderogen. Zo ook bij Meijnsing. Ik koester evenwel Erwin, ja ik wil het boek beslist nog eens herlezen.

Kwamen ook in aanmerking: Joyce James, Jonker, Japin

Jarrett

Op 24 januari 1975 moest de (jazz)pianist Keith Jarrett een concert geven in de opera van Keulen. Hij voelde zich die avond niet al te best en dacht eraan zijn optreden af te gelasten, maar ja, we zijn hier nu toch, moet hij gedacht hebben en zo zette Jarrett zich achter de piano en begon te improviseren.

Meer dan een uur lang met slechts één korte onderbreking speelde hij zijn legendarisch geworden Köln Concert.

Gelukkig waren de mensen van ECM daar aanwezig om alles op te nemen. Het resultaat, misschien niet het beste wat er ooit op piano geïmproviseerd is, maar in elk geval de best verkopende plaat/CD die ooit bij het label ECM is uitgekomen.

Enkele jaren later, ik studeerde al in Leuven, maar wat ik nu vertel speelde zich af in de Sint-Amandsstraat te Brugge en dan nog wel in de Chagall, ooit nog de place to be voor spaghettieliefhebbers.

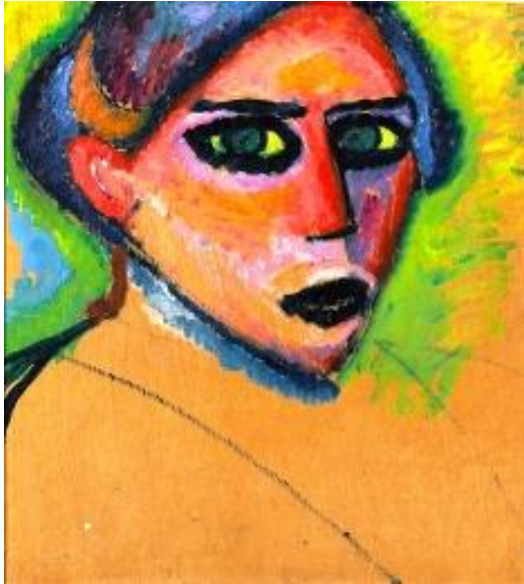
Met enkele vrienden op een avond in het weekend een Bolognaise gaan eten in de Chagall, wat op zich een heel uitzonderlijk feit is, want in die tijd bezocht je als student hoogstens één tot tweemaal per jaar een restaurant.

En ja de lucht werd er zwoeler en zwoeler, de rook van sigaretten moet er te snijden zijn geweest en rode wijn waren we (toen) al helemaal niet gewoon en dan die muziek. Eerst lette ik er niet op, maar gevoelig als ik ben voor muziek en muzak hoorde ik daar iets wonderbaarlijks: ritmische piano en af en toe gekreun (Glenn Gould was mij toen nog onbekend), ik moest weten welke muziek dat was. Keith Jarret, The Köln Concert. Titel en uitvoerder genoteerd en de maan-

dag erop de dubbelelpee in een Leuvense platenwinkel gekocht. Een brok materieel en immaterieel jeugdsentiment.

Kwamen ook in aanmerking: Jenkins, Janáček, Joplin.

Jawlenski

Alexej von Jawlenski, Vrouwengelaat (ca. 1911)

Net als Joyce & Co was Jawlenski ook zo'n toevallige ontmoeting. Ik vermoed dat het in het Ludwigmuseum in Keulen geweest is, jaren, nee decennia geleden. Een tentoonstelling van of vooral met werk van Emil Nolde en daar in een aparte zaal een tentoonstelling met (veel) werk van Jawlenski, mij totaal onbekend. Opvallende schilderijen, meestal portretten maar soms landschappen. Expressionisme van de bovenste plank: een beetje Marc, een vleugje Nolde, ook wat Koschka, ja zelfs Appel is soms niet ver weg. Met Franz Marc was Jawlenski trouwens in 1906 de medestichter van Der Blaue Reiter, als Rus was hij met de eveneens Russische schilderes Marianne von Werefkin getrouwd. Samen vertrokken zij in 1896, lang vóór de Oktoberrevolutie naar München waar hij Wassily Kandinsky ontmoette. Vanaf 1906 verbleef hij met andere kunstenaars 's zomers in het dorpje

Murnau in Beieren. In 1922 scheidden Alexej en Marianne. Alexej trok naar Wiesbaden, Marianne vestigde zich in Ascona. In 1938 stierf Marianne, drie jaar later was het de beurt aan Alexej.

Een favoriet schilderij van Jawlenski kiezen was niet zo eenvoudig, ik heb hier geopteerd voor een vrouwenportret van omstreeks 1911, te bezichtigen in het Gemeentemuseum van Den Haag. Een belangrijk element die mijn keuze bepaald heeft is het onvoltooide ervan, enkel het gelaat zelf werd afgewerkt, een beetje zoals dat laatste portret van Mozart, vlak voor zijn dood geschilderd door zijn schoonbroer Joseph Lange.

Kwamen ook in aanmerking: Jordaens

Jumièges

De abdij Saint-Pierre van Jumièges, gelegen in een uitstulping van de Seine is juist door haar ligging een oord van stilte en rust, vergeten zo lijkt het wel, zeker als je als eenzaam tussen de eeuwenoude ruïnes dwaalt. Ik kijk met een wat romantische bril terug op die keer dat ik daar niet echt alleen (toeristen hou je niet weg met een lus in de rivier, er is een veerpont 500 m van de abdij verwijderd) over de brokstukken van dit stukje gloria mundi klauterde. Eeuwenoude ruïnes? Jawel, maar je bevindt je duidelijk niet in de middeleeuwen, de halflege parking naast de toegangspoort en het uithangbord van La Taverne des Moines alleen al wijzen je al op de huidige tijd.

Ook de tentoonstellingsruimte binnen de muren van de abdij is duidelijk van deze tijd. En kijk, ondanks al deze anachronismen, moet ik toegeven dat ik er toen een kleine, mooi in een thema (de dood of zoiets) ingekaderde expositie mocht bewonderen. Onder meer was er Le pauvre pêcheur van de symbolist Puvis de Chavannes te zien, al vermoed ik nu dat het om een reproductie ging. Het doek, toch een aangrijpend momentum uit het harde leven van een afgeleefde visser (ondanks de nabijheid van zijn dochter en een kind), met zijn onpeilbaar verwijder(en)de watervlakte, door tijd en mens vergeten en verlaten, dit doek met zijn groenige tinten blijft je vasthouden. Onder de P van mijn zelfbiografie heb ik deze ervaring al beschreven (Toverberg 35, winter 2014)

Jumièges is niet de enige abdij van de streek, nog geen 10 km ten noorden vind je de ruïnes van de Saint-Wadrille (de Fontenelle), bereikbaarder maar als site meer ingesloten dan Jumièges.

Kwamen ook in aanmerking: Jeruzalem

Volgende aflevering: I

Het favoriete boek van Staf de Wilde

Ooggetuige van een boek

Ik voel me een ooggetuige, niet van geweldige of gewelddadige gebeurtenissen maar van een boek. Met name **'De Idioot'** van de grote **Fjodor M. Dostojewski**. Het verhaal begint in een trein en raast als een trein doorheen het landschap van je verbeelding.

Hoofdpersonage is de beminnelijke vorst Myskin een vrome idealist. Hij wordt verliefd op ene Natasja Filippovna maar daarin is hij niet alleen, ook de duistere handelaar Rogozjin valt voor haar schoonheid en de tegenstelling tussen beide heren kan niet groter zijn. Het meisje weet niet voor wie te kiezen en laveert voortdurend van de ene naar de andere tot aan het slot dat ik hier niet ga verklappen. Een onvergetelijke scène – ik schrijf dit alles uit mijn geheugen – is de verbroedering van de idealist met de sluwe driftkop: zij wisselen hun orthodoxe crucifix uit dat zij gedragen hebben als een talisman.

Als je houdt van smartelijke romantiek dan moet je naar deze roman van ongeveer 600 pagina's grijpen: hij is een echte kluit maar als lezer snak je naar nog meer. Wat me ook is bijgebleven is het geloof van de vorst – en van de auteur – dat het gelovige Rusland het Westen moet komen verlossen van zijn decadentie: Dostojewski toont in dit boek dat hij rotsvast overtuigd is van de morele superioriteit van het oude Rusland. God is daar alive and kicking en niet zo dood als bij Nietzsche of Marx.

Als toemaatje suggereer ik **'Het oerboek van de mens'** van **Carel van Schaik en Kai Michel**: een soort exegese of Bijbelstudie geschreven vanuit het oogpunt van evolutionaire wetenschappers. Ik ben traditioneel katholiek opgevoed en dit boek leert me in welke

mate ik ben belogen in mijn jeugd, belogen en gehersenspoeld. De twee auteurs demonstreren hoe het heilig genoemde boek het werk is van vele schrijvers: het werd voortdurend aangepast aan de noden van het moment. Het ligt aan de basis van een monotheïsme maar je vindt er meer dan één god, zelfs Maria heeft een goddelijke status en kan als een moedergodin worden vereerd.

Het boek sleept je mee, brengt je in vervoering. Vanwege de vlotte stijl en de onderverdeling in korte stukjes. Hou je kogelpen of potlood klaar want je zal de neiging voelen om zinnen en alinea's aan te strepen. Dit moet je minstens twee keren lezen, zoveel nieuws is erin te vinden. Zalig studiemateriaal.

**DE LEESGROEP
Openbare Bibliotheek
Zedelgem**

De leesgroep Zedelgem las: "De olifant verdwijnt" van Haruki Murakami

door Marie-Claire Devos

Met de deze bundel korte verhalen staat Murakami heel ver weg van zijn eerst gepubliceerde roman 'Luister naar de wind' & 'Flipperen'. Dit zowel qua inhoud als qua stijl. Kenmerkend en steeds terugkomend zijn de personages die zich op een eigengereide, eenzellige manier proberen een weg te banen in onze sterk veranderde maatschappij. Murakami schetst zijn absurde verhaallijnen in een Japans-Westerse logica. Met zijn sprookjesachtige verhalen slaagt hij erin ons te verbazen. Zijn humoristische één-zins-humor is uniek. De korte verhalen zitten vol fantasie, maar dit keer op het absurde af, soms surrealistisch, vaak raadselachtig en hilarische, geschreven in de typische hippe Murakami stijl. Opmerkelijk hoe de schrijver met minimale middelen de alledaagse werkelijkheid zo weet te kantelen dat er een surreële wereld gecreëerd wordt.

Verhaal 1: "**De tweede broodroof**" of het verhaal van een "gewicht huwelijk". De vrouw

neemt het commando over en beslist wat en hoe de overval zal gebeuren.

Verhaal 2: **TV people**: het verhaal van vrouwtje zegt ja-TV, mannetje zegt Nee-TV. Na de discussie staat alweer het huwelijk te kijk.

Verhaal 3: **De dansende dwerg**, de tol voor beroemdheid en schoonheid? Zou het beeld van een dansende derwisj Murakami geïnspireerd hebben? Een verhaal over het ongrijpbare of geïnspireerd op Faust die zijn ziel in dit geval dan aan de dwerg verkoopt i.p.v. aan de duivel?

Verhaal 4: **Schuurtjes in brand steken**, een parabel voor onopgemerkte eenzame mensen. Een van de veel voorkomende onderwerpen van Murakami: de vereenzaming van de mens en zijn isolatie binnen een drukke maatschappij

Verhaal 5 **Opwindvogels en dinsdagse vrouwen**: de doelloosheid en de grip verliezen op het leven van elke dag en suggestie op ontrouw.

Aan de lezer om de grens tussen droom en realiteit te vinden

De schrijver (°Japan, Kyoto, 12 jan 1949)

Haruki Murakami is een Japans schrijver en vertaler.

Hoewel hij werd geboren in Kioto groeide hij op in Kobe, en volgde een toneelopleiding aan de Waseda-universiteit in Tokio.

Zijn vader was de zoon van een boedhistische priester.

Zijn moeder was de dochter van een

koopman uit Osaka

Yoko Murakami (echtgenote vanaf 1971)

Via zijn interesse in de Amerikaanse literatuur, heeft hij zich een westerse schrijfstijl eigen gemaakt, waarmee hij zich onderscheidde van zijn Japanse tijdgenoten

Bibliografie

1973 - *Luister naar de wind & Flipperen*

1980 - *Pinball, 1973*

1982 - *De jacht op het verloren schaap*

1987 - *Norwegian Wood*

1988 - *Dans, Dans, Dans*

1992 - *Ten zuiden van de grens*)

1993 - *De olifant verdwijnt* 1994 - *De Opwindvogelkronieken*

- 1998 - *Spoetnikliefde* 2000 - *Na de aardbeving*
 2002 - *Kafka op het strand*
 2004 - *After Dark* 2005 - *Blinde wilg, slapende vrouw*
 2007 - *Waarover ik praat als ik over hardlopen praat*
 2009 - *1Q84*
 1985 - *Hard-Boiled Wonderland en het einde van de wereld*
 2011 - *Slaap* met illustraties van Kat Menschik (Het verhaal=deel van *De olifant verdwijnt* uit 1993)
 2013 - *De kleurloze Tsukuru Tazaki en zijn pelgrimsjaren*

"Beschaving staat gelijk aan communicatie. Als iets niet in woorden kan worden uitgedrukt en aan anderen kan worden meegedeeld, is het net alsof het niet bestaat."

Haruki Murakami, in "Luister naar de wind"

De leesgroep Zedelgem las "Extreem luid en ongelooflijk dichtbij" van Jonathan Safran Foer

In het verhaal is de relatie tussen Oskar en zijn vader luid & stil, dichtbij & verweg. WO II en de bombardementen op het Dresden van oma en opa langs vaders kant is luid, het leven van de grootvader darentegen verloopt in het nu, in stilte, hij heeft het vermogen tot spreken verloren.

De roman gaat vooral over verlies en de rol van de verbeelding. Een kruistocht naar het vinden van het slot dat past op de sleutel die de jonge Oskar na het snuffelen in zijn pa's kleerkast ontdekt in een vaas die valt en breekt. De vaas gekocht als geschenk voor Oskars moeder, was door het twintowers-drama compleet in de vergetelheid geraakt. De vroegwijze Oskar, acteur, uitvinder, onderzoeker, verzamelaar, speurder, sierradenontwerper, archeoloog in het Central Park, amateur astronoom... en nog zoveel meer, zal naar de betekenis van de boodschap van zijn vader zoeken. Het woord 'Black' neergekrabbeld op de envelop die bij de sleutel zat, zal hem voeren langs de 462 Blacks die hij terugvindt in het telefoonboek. Hyperintelligent als hij is, brengt hij ze systematisch in kaart en struint door het extreem luid en getraumatiseerde New York na 9/11. Hooggevoelig, met trekjes van ADHD of Asperger, beleeft hij van heel dichtbij de levenswandel en mentaliteit van bepaalde

'Blacks'. Hij ontmoet normale "Blacks" maar soms ook excentrieke exemplaren. Zo komt hij af en toe ook dingen op het spoor die hij liever niet had geweten. Angstvallig houdt hij zijn moeder buiten deze zoektocht. De moeder komt niet vaak in beeld maar domineert op een bepaalde manier juist omwille van haar zogenaamde afwezigheid. De overleden vader wordt een geïdealiseerde mytische figuur voor de vaderloze jonge Oskar. Hij groeit uit tot een heroïsche figuur in de ogen van zijn zoon. Oskar is door het verlies van zijn vader de pedalen compleet kwijt. Tijdens de zoektocht naar het passende slot vernemen wij ook het geheim dat de grootvader achtervolgt sinds WO II. Maandenlang levert de zoektocht niets op tot hij een telefoontje krijgt van de eerste "Black" die hij ooit bezocht.

Het hele verhaal wordt verteld in fragmenten en in diverse stijlen als naargelang de vorm: brieven, dagboekfragmenten, uitvindingen, manuscripten, interviews, dialogen, tekeningen, foto's, lijstjes.... Bepaalde absurde situaties brengen af en toe wat humor in het verhaal. Het heden en het verleden lopen echter vaak door elkaar wat zeker in het begin verwarrend overkomt.

Sinds de publicatie van het boek in 2005 lopen de kritieken nogal uiteen. In onze leesgroep waren de meningen verdeeld in 3 categorieën variërend van heel goed, gematigd naar een kleine minderheid die het niet graag of nog niet heeft gelezen. De vertoning van de gelijknamige film oogstte evenwel een unanieme bijval. Ik zou zeggen: het zien waard, de vertolking van de hoofdpersonages is immers bijzonder beklijvend. Dus ieder naar de bib om eerst de DVD

te zien en daarna het boek te lezen in plaats van omgekeerd, omdat het boek in het begin nogal vewarrend werkt door de vele flashbacks en het gebruik van 3 verschillende ik-personen. De verhaallijn wordt pas duidelijk naar mate het verhaal vordert.

Biobibliografie

Joods Amerikaans schrijver (°Washington D.C., 21.02.1977)

Vader advocaat, Poolse moeder runt PR-bedrijf.

Studeert filosofie aan de Princeton University.

Geeft les in creatief schrijven aan de Universi-

teit van New York.

Leeft gescheiden van zijn vrouw (ook schrijfster), heeft 2 dochters.

Alles is verlicht (2002) (= droomdebuut) (ook verfilmd) beloond met

→ The National Jewish Book Award

→ The Guardian First Book Award
→ The New York Library Young Lion Prize
Extreem luid & ongelooflijk dichtbij (2005) (*ook verfilmd*).
Tree of Codes (2010).
Here I Am (verwacht tegen september 2016).
Dieren eten (2009) (is een prikkelende, briljante synthese van filosofie, literatuurwetenschap en 3 jaar undercoverjournalistiek).

"Sometimes I can hear my bones straining under the weight of all the lives I'm not living."

Jonathan Safran Foer, *Extremely Loud and Incredibly Close*

OPROEP AAN DE KUNSTENAARS

pARTcours 2017, kunstroute in Zedelgem, gaat in de lente van 2017 door in Aartrijke

Kunstenaars, lid van Het Beleefde Genot, kunnen samen met Het Beleefde Genot deelnemen.

*Wie geïnteresseerd is kan zich melden bij Rika Van Dycke:
[rika.van.dycke@pandora.be].*

Vanaf begin oktober 2016 wordt u dan automatisch op de hoogte gehouden.

Naast drie werken kan je ook een themawerk indienen. Als thema is gekozen voor:

“ Smalltalk ”

*Het Beleeftde Genot &
Bibliotheek Zedelgem*

En als ik over mijn liefde niet kan spreken

*Leven & werk van
Konstantinos Kavafis*

door RITA BACKX

18 sept 2016 om 11 u.

Bibliotheek Zedelgem

5 € incl. aperitief

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING